

Møte for lukkede dører, Stortinget 19. mars 1936

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 19. mars 1936 kl. 10.00

President: Hambro.

Dagsorden:

1. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående Hannevig-saken (innst. S. D.)
2. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående statstilskudd til de norske selfangeres konsesjonsavgift til Sovjet-Samveldet for tillatelse til å drive selfangst i Kvitesjøen (innst. S. E.)
3. Referat.

Ennvidere forelå følgende

Tilleggsdagsorden:

1. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om overenskomster inngått med fremmede makter (innst. S. B.)
2. Referat.

Presidenten: I henhold til forretningsordenens § 54 foreslår presidenten møtet holdt for lukkede døre - og betrakter det som enstemmig bifalt.

Videre foreslås regjeringens medlemmer og de i § 54 i forretningsordenen nevnte funksjonærer gitt adgang til møtet. Det ansees enstemmig bifalt.

Videre foreslås etter anmodning av utenriksministeren, utenriksråden og byråchef Skylstad gitt adgang til møtet. Også det betraktes som enstemmig bifalt.

Statsråd Ystgaard overbragte følgende kgl. proposisjon: "Om Statsbanenes tilslutning til ordning av A/S Grand Hotell Terminus' gjeldsforhold".

Presidenten: Presidenten foreslår at den overbragte proposisjon om Statsbanenes tilslutning til ordning av A/S Grand Hotell Terminus' gjeldsforhold sendes vei- og jernbanekomiteen forsterket med 2 medlemmer av finanskomiteen opnevnt av denne.

Ingen har uttalt sig derimot. Det ansees enstemmig bifalt.

Sak nr. 1.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående Hannevig-saken (innst. S. D.).

Saken i sin almindelighet undergaves debatt.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har i denne sak følt mig tvunget til å innta en fra den øvrige komite dissenterende stilling. Jeg finner nemlig ikke å kunne være med på å henstille til regjeringen å kreve Hannevig-saken innbragt for en internasjonal domstol. - Som det vil erindres, uttalte jeg også ifjor mine tvil likeoverfor komiteens innstilling. Komiteens innstilling var dengang enstemmig, idet jeg først kom inn i komiteen etter at dens innstilling var avgitt. Men her i Stortinget uttalte jeg mine store tvil likeoverfor innstillingen. Utenriksministeren fremkom da med et forslag til fremgangsmåte som gikk ut på at man burde prøve en gang å nå til en mindelig ordning med De Forente Stater, på den måte at man tilbød De Forente Stater for en sak som interesserte dem meget, nemlig Jones-saken, og som de ønsket innbragt for voldgift, å gå med på det - tiltross for at vi her i Norge hadde hatt våre betenkeligheter, fordi denne sak hadde vært inne for Høiesterett - under forutsetning av at De Forente Stater på sin side vilde gå til en voldgiftsordning for Hannevig-sakens vedkommende. Jeg erklærte da at jeg ikke ved min votering vilde dissentere, idet jeg mente det var bra at der stod et enstemmig Storting bak når nu saken påny skulde fremmes likeoverfor De Forente Stater, og innstillingen blev således vedtatt enstemmig. Utenriksministeren gjorde da det nevnte forsøk ved henvendelser både gjennom vår legasjon i Washington og gjennom den amerikanske minister her.

Når utenriksministeren valgte denne vei, var det sikkert fordi også han hadde den største tvil likeoverfor muligheten av ad rettslig vei å bringe saken til en gunstig løsning. Han uttalte nemlig under stortingsdebatten - idet han først henviser til hvad de norske statsmakter tidligere har gjort for å få saken løst - bl.a. følgende: "Skulde vi no reisa eit søksmål på slikt eit grunnlag, berre på det juridiske grunnlaget, må det vera opplagt for alle at vonene våre til å vinna kan i det minste ikkje vera serleg trygge. Det står då klart for meg, at skal vi no på nytt venda oss til dei Foreinte Statane i denne saka, freista føra fram eit krav på vederlag for Chr. Hannevig, freista vinna for han det vederlaget som det retteleg kan vera spørsmål om, då må vi i det minste for det fyrste byggja kravet på det som kan synast rimeleg, på omsynet til kva som er "billeg". Det er den fyrste vegen vi må prøva". - Han lukket altså ikke døren for en fortsettelse og for en annen utvei, men han uttalte sine store tvil om den annen utvei vilde føre frem.

Resultatet av de forsøk som blev gjort i Amerika, blev en meget stor skuffelse. Som det fremgår av St.Med. nr. 15 svarte U.S.A. helt avvisende. Den amerikanske legasjon her sier om sitt utenriksdepartement at "nevnte departement bemerker at det efter grundig overveielse av de forestillinger som både muntlig og skriftlig blev gjort på den tid da dette krav blev fremført av den norske sendemann i særlig misjon, herr F. Herman Gade, forklarte i sin note av 15. juni 1927 i enkeltheter grunnene til at De Forente Staters regjering hverken på det daværende tidspunkt eller i fremtiden var villig til ytterligere å overveie noget krav som måtte bli fremført på vegne av herr Hannevig og som hadde sin opprinnelse i de forretninger som omtales i ovennevnte memorandum. Det må derfor fremholdes at De Forente Staters regjering er av den mening at Hannevig-saken er endelig avsluttet, da den savner såvel retts- som billighetsgrunnlag." Efter et notat som utenriksråd Esmarch har gjort den 30. juli 1935 har den amerikanske minister her sagt til

ham helt åpent og rent ut at han anså det for ytterst nytteløst å forsøke å nå videre med den sak. Og den 22. august ifjor uttaler den amerikanske utenriksminister Hull i en note til sendemann Morgenstjerne at U.S.A. bestemt avviser saken.

"Idet jeg beklager" - sier han - "at Deres regjering er av den mening at herr Hannevig ikke har fått den behandling som han har krav på, finner jeg efter omstendighetene at jeg ikke vilde være berettiget til å anbefale for kongressen at saken gjenoptas".

Vi står altså der at saken fra amerikansk side er helt avvist, atter igjen helt avvist på såvel et rettslig som et billighetsgrunnlag.

Hvorledes er nu våre egne autoriteters opfatning av denne saks juridiske side? Ja, utenriksministeren summerte det på en måte selv op ifjor, da han sa at vonerne for å nå frem til en rettslig løsning måtte anses for å være overmåte små. Den norske stat har jo hatt med denne sak å gjøre nu i en lang rekke av år, og jeg tror jeg trygt kan si at det ikke har vært spart på alle mulige anstrengelser for å nå frem til et for Hannevig gunstig resultat. Men den norske stat har den hele tid hatt store betenkeligheter ved å gå rettens vei, og disse betenkeligheter bygger den på alle de autoriteters mening som den har rådført sig med. Under forberedelsen av gjenoptagelsen av saken i 1926, da det blev tale om å sende en spesiell misjon over til Amerika for å prøve å få saken løst ad billighetsvei, ser vi at nettop de menn, som skulde anvendes til denne billighetsmisjon, ikke kunde tilråde fremsettelsen av noen reklamasjon, men de håpet på en saklig og velvillig drøftelse. Den 5. november 1926 sier Morgenstjerne uttrykkelig at det rettslige grunnlag er forspilt, og vi har bare adgang til krav på grunnlag av billighet.

Justisdepartementets lovavdeling understreker også at noe juridisk krav finnes ikke, og den mann som kanskje mere enn noen annen, mere enn den norske regjering den gang, var skyld i eller hadde æren av - hvad man vil - at misjonen Morgenstjerne - Gade blev sendt, nemlig advokat Bredal, han sier at den strenge rett kan ikke lede frem til noe gunstig resultat, men at der er sterke billighetsgrunner. Det var ut fra disse billighetsgrunner og utelukkende ut fra disse billighetsgrunner at Bredal med en avgjørende stemme tilrådet den norske regjering å sende den spesielle misjon over. - Og i en regjeringskonferanse 8. november 1926 blev det enstemmig fastholdt at saken ikke kunde gi adgang til noen reklamasjon likeoverfor U.S.A. Vi vet allesammen hvorledes det gikk, og jeg tror at det er riktig å si at når det strandet, var det ikke fordi misjonen ikke var samvittighetsfullt utført, eller fordi der manglet dyktighet, interesse for saken hos de to menn som ledet den. Nei, tvertimot, jeg tror at man trygt kan si at såvel minister Gade som Morgenstjerne satte all god vilje, all evne, all interesse inn for å få saken løst, men den strandet absolutt.

Vår daværende minister derborte, Bryn, stillet sig hele tiden overmåte skeptisk og tvilende til saken og til syvende og sist gikk det så langt at Bryns direkte medvirkning til saken blev stoppet. Bryn blev jo suspendert som følge av den sak, så hos ham hadde man liten støtte, fordi Bryn selv ikke hadde noen tro på muligheten av at denne sak kunde føre frem til et gunstig resultat.

Imidlertid lot utenriksdepartementet efter Gade-misjonen saken påny underkaste en sakkyndig undersøkelse, og såvel justisdepartementet som Bredal og Castberg blev spurt, og alle kom de til det resultat at intet ytterligere bør foretas i denne sak,

man bør fra norsk side ikke søke saken fremmet hverken til voldgift eller behandling av den faste undersøkelseskomisjon eller til avgjørelse ved enedommer. Og i 1928 sluttet utenriks- og konstitusjonskomiteen sig enstemmig til denne opfatning, idet den også fant at muligheten for å fremme saken rettslig ikke var tilstede. Men komiteen pekte dog på muligheten av en vennskapelig ordning og mente at regjeringen fremdeles burde ha sin oppmerksomhet henvendt på en slik mulighet, hvorved Hannevig kunde få en godtgjørelse på basis av billighet. Dermed skulde man tro at de norske myndigheters behandling av denne sak skulde være endelig avsluttet.

Men som rimelig var, oppgav Hannevig, for hvem dette jo var en veldig interesse, ikke saken, og gjennom en rekke forskjellige advokater som har arbeidet med den, nådde han frem til den advokat som nu arbeider med den, og sterke fremstøt blev gjort for at staten skulde bringe saken inn for internasjonal voldgift. Hannevig fikk da også tilslutning fra to meget prominente menn, nemlig Skeie og Gjelsvik. Skeies tilslutning var ubetinget, Gjelsvik, såvidt jeg har forstått, noget mere betinget, noget mere reservert, idet Gjelsvik nevner at full kjennskap til sakens detaljer har han ikke. Men som sagt, begge disse fremtredende menn gav kravet sin støtte og mente det var et godt grunnlag for å fremme det til Haag. Regjeringen tok da atter spørsmålet op og lot det underkaste undersøkelse hos de autoriteter som var regjeringens konsulenter. Det var atter Justisdepartementet og Castberg, som begge fastholdt sin opfatning.

Imidlertid syntes regjeringen at dette kanskje blev noget ensidig, og den gikk da til beslutningen om å nedsette en spesialkomite, bestående av tre menn, professor Knoph, høiesterettsdommer Paulsen og advokat Stuevold-Hansen. Denne spesialkomite, den såkalte tre-mannskomite, kom enstemmig til det resultat at den ikke fant å kunne tilrå at saken blev fremmet ad juridisk vei. Den kan ikke tilrå at den norske stat innbringer saken til voldgiftsavgjørelse, sa den, da utsiktene til å opnå et gunstig resultat efter sakens faktiske og juridiske stilling synes å være små. - Så blev sakens hele forløp tatt op til gjennomgåelse efter anmodning av professor Gjelsvik, idet sekretær i Justisdepartementet, Henrik Bahr, påtok sig dette oppdrag og gav en meget interessant og uttømmende redegjørelse av hele sakens historie. Også denne redegjørelse blev sendt vedkommende spesialkomite, som imidlertid da bare bestod av to medlemmer, idet Stuevold-Hansen var avgått ved døden. Men komiteen fant ikke at den kunde endre sitt standpunkt, og den fastholdt som sin opfatning at saken ikke egned sig til rettslig avgjørelse.

Da så Utenriksdepartementet i St.med. nr. 16 for 1934 oversendte saken til Stortinget, sluttet det sig til komiteens opfatning og fant ikke å kunne tilrå kravet innbragt hverken for voldgiftsdomstol eller for internasjonal forliksnevnd. Men utenrikskomiteen, som igjen tok saken op til inngående drøftelse, og som leverte det ypperlige oversiktsarbeide som bærer titelen innst. S. A. fra ifjor, kom nu til det resultat at den mente saken tross alt skulde være skikket for å gå til domstolen. Den fant ikke at det var tilstrekkelig grunn for den norske regjering til å nekte å yde sin medvirkning til at det rettslige krav som Hannevig mener å ha mot U.S.A., blir innbragt for en internasjonal voldgiftsdomstol. Dog skulde Hannevig selv stille sikkerhet for de

med saken forbundne omkostninger. Dette var sakens stilling ifjor. Denne innstilling blev, som jeg allerede har referert, enstemmig vedtatt av Stortinget, men på forskjellige premisser, kan jeg gjerne si, og fremforalt på bakgrunn av utenriksministerens stilling, som dengang var at han, ialfall til å begynne med, vilde forsøke en annen utvei.

Resultatet var som jeg har sagt, nedslående. Vi kan si at det er et absolutt nederlag vi atter har lidt i De Forente Stater hvad det forsøk angår å søke saken løst på billighets grunn. Men til tross for dette resultat mener komiteen fremdeles å måtte fastholde sin opfatning, at saken nu skal kreves innbragt for en internasjonal domstol.

Utenriksministeren har ikke direkte foreslått dette i den meddelelse som han sendte Stortinget, St.med. nr. 15, men han har på foranledning gitt komiteen sin tilslutning til dens opfatning, og støtter således forslaget om at vi skal kreve saken inn for den internasjonale domstol.

Jeg er overmåte engstelig for at vi her kommer til å kjøre oss en stake i livet. Først risikerer vi den for oss meget ubehagelige ting at De Forente Stater simpelthen refuserer voldgift - det har de nemlig rett til. Dette er en traktat hvorved voldgift ikke kan fremtvinges, partene må akseptere den, og det vil jo ikke være meget tiltalende om De Forente Stater sier nei. Men vel, det kan man si blir noget som blir verst for De Forente Stater. Men da blir vi nødt til enten å legge saken ad acta efter et slikt forsøk, eller vi må ta op en annen fremgangsmåte, nemlig å prøve å nå frem efter Bryantraktaten av 1914. Og det er ikke tiltalende. Spørsmålet er om vi ikke skulde ha tatt Bryans traktat først. Det er bare en meglingstraktat, men den vil begge land være bundet til å bruke, mens de derimot ikke er bundet til det resultat den kommer til, og derfor har man ment, og Hannevigs juridiske konsulent har selv ønsket at man skulde gå til Haag med en gang.

Selv om nu Hannevig er dårlig behandlet, og selvom alle kan ønske at man kunde opnå en større kompensasjon for ham i Amerika, så er dette en ting - og i så henseende har det sannelig vært gjort inngående og samvittighetsfulle forsøk nok fra den norske regjeringens side. Men en annen ting er å gå til Haag. Man skal huske på at det er ikke Hannevig som fører saken i Haag, men det er Norge. Det er staten som gjør Hannevigs sak til sin sak, det er staten som møter frem i Haag med Hannevig, og da tror jeg nok det kan være heldig, før man avgjør at staten skal møte til Haag, å se lite grand - så ubehagelig det enn kan være - på den klient det her gjelder. Man kan si at disse personlige ting ikke har noget med saksforholdet å gjøre. Men dertil er å svare at nettop de personlige ting som det her dreier sig om, i høi grad har med denne saks forhistorie å gjøre.

Da Oslogruppen, eller Kristianiagruppen dengang, hadde sin sak for Haag, gav Haagdomstolen selv i sine premisser en meget merkelig uttalelse. Den sa, at domstolen er av den opfatning "at De forente staters holdning i nærværende voldgiftssak er til en viss grad undskyldelig på grunn av den tvilsomme natur av enkelte handlinger av en av skibsbyggerne og overdragerne, Christoffer Hannevig og av en av hans amerikanske agenter." En ganske eiendommelig uttalelse, men en uttalelse som kaster et lys over forholdet vis à vis domstolen hvor det gjelder Hannevig.

Den byrettsdom som blev felt den 3. september 1928, er også av den art i sine premisser at jeg tror man må si at Hannevig ikke

- for å bruke det gamle bergenske uttrykk - kan betegnes som "ein ehrbarer Kaufmann." Den sak dreiet sig om å bli frigjort for en beskyldning reist av minister Bryn, hvor minister Bryn hadde sagt at Hannevig var ansett for å være en "crook", en uærlig person. Den dreiet sig om 5 punkter, og disse 5 punkter uttaler retten sig nokså utførlig om. For det ene punkts vedkommende, Cunard-kontraktene, kan man si at retten frikjente Hannevig, der hadde den ingen ting å si på ham; men for de 4 øvrige punkters vedkommende fordømte retten Hannevigs opptreden i ordelag så sterke at jeg tror man kan si at den mann efter det ikke kan karakteriseres som "ein ehrbarer Kaufmann". I den annen sak, Baltimore Dry Dock- checken, uttaler retten at det er

"på det rene at Hannevig handlet i strid med gjeldende forretningsorden i Pusey & Jones ved å foreta endossementet med sin egen underskrift alene. Det er så meget mere å kritisere som transaksjonen var til fordel for ham personlig eller Hannevig & Co., hvilket skulde tilsagt ham at han nettop ved denne transaksjon strengt overholdt den vanlige forretningsorden hvorefter andre funksjonærers medvirken ved endosseringen var nødvendig. Hans forseelse her er dog i og for sig alene av formell art og er ikke tilstrekkelig til å gjøre betegnelsen crook berettiget."

I den annen sak, Over-payments-affæren, sier retten:

"Det er på det rene at han til de norske kjøpere opgav uriktig såvel den pris pr. tonn som var fastsatt i byggekontraktene som det beløp som var innbetalt på dem. Det er videre på det rene at han på grunn av disse uriktige oppgiver ved oppjøret med de norske kjøpere fikk utbetalt ca. 1.2 millioner dollars for meget."

Og så har vi saken Thor O. Hannevig, og der sier retten:

"Det synes efter alt hvad der foreligger oplyst å måtte være på det rene at Hannevig ved å overlate nr. 5 og 6 til andre istedenfor la Thor O. Hannevig få kontraktssummene 12 og 13 handlet i direkte strid med dette selskaps interesser og at han selv var klar derover. Dette var et grovt tillitsbrudd overfor det selskap hvis betrodde mann han var. Hans opptreden her var av den art at det må være berettiget å anvende betegnelsen crook i denne forbindelse."

Endelig i den femte sak angående Motor-tank-bevisene, sier retten:

"Hannevigs opptreden i denne affære må betegnes som helt utilbørlig. Det var for det første uriktig av ham at han igangsatte mortifikasjonssak uten å gjøre noget for å få den ovenomhandlede mistanke bortryddet. Og spesielt var det uriktig av ham å avgi en sådan erklæring som han gjorde og som

var slik avfattet at departementet måtte få det inntrykk at han ingen anelse hadde om hvor bevisene befant sig."

Og retten slutter med å si: "Efter det anførte må også Hannevigs optreden i denne affære ansees å være av den art at den gjør betegnelsen crook berettiget." Det vil altså si at av de 5 omhandlede tilfelle fordømmer retten i de to hans handlemåte sterkt, og i to sier den at det er berettiget å kalle ham en crook. Når han allikevel blev frikjent, var det fordi retten sa at selv om en mann er en crook i to tilfelle, kan man ikke generalisere betegnelsen og si at han overhodet er en crook, og resultatet var da at uttalelsen at Hannevig var en crook, kjentes død og maktesløs å være. Dommen blev ikke vedtatt av nogen av partene, men den blev heller ikke appellert. Nu kan man si at dette var en oprørt tid, som også retten tilføier: "Der er adskillige formildende omstendigheter av rent personlig art", men det har jo dessverre nokså lite å si i denne forbindelse når den norske stat skal møte frem med denne sak og denne klient i Haag. Jeg spør virkelig: Hvorledes skal vår stilling bli når vi på bakgrunn av alt dette, på bakgrunn av samtlige de norske autoriteters mening som den norske stat har spurt, går til Haag med en mann der har fått en offentlig byrettsdoms uttalelse for at han har optrådt på en måte som jeg her har referert? Staten har sannelig gjort hvad den kunde, men staten har selv en anseelse, en ære å ta hensyn til, og jeg for min part synes ikke den tar tilstrekkelig hensyn til denne sin egen anseelse og sin egen ære når den fører frem som sin egen sak Hannevigs krav på Amerika.

Det foreslåes at Hannevig selv skal betale omkostningene. Javel. Der er kanskje de som trøster sig med at Hannevig ikke kan reise de pengene; men det er en stakket trøst, det skal man ikke trøste sig med. Jeg regner tvertimot med at han reiser pengene, han vil formodentlig mene at dette er en ganske god spekulasjon når den norske stat går inn i Haag med en sådan sak, - så det må man ikke regne med, og det bør man ikke regne med; for mener man at saken er så god at den norske stat skal bære den frem for å beskytte sin borgers interesse, så burde den norske stat efter min mening også betale sakens omkostninger. Men det får nu være som det vil. Jeg kan efter hele min fortid i denne sak, hele mitt syn på den, hele min opfatning av den ikke stemme for komiteens innstilling. Jeg kunde fremsette et eget positivt forslag, hvor jeg kunde uttale beklagelse over at vi står der hvor vi står idag, og ikke kan nå lenger, men jeg finner det tilstrekkelig å stemme mot komiteens innstilling.

Statsråd Koht: Eg trur ikkje det er nokon grunn til å taka upp Hannevig-saka til dryfting i heile si vidd no i år. Ho vart dryft so mykje i fjor og har vore dryft so mange gonger både skriftleg og munnleg so eg må gå ut ifrå at medlemmene av Stortinget kjenner heile saka. Eg sa ifrå i fjor at det var mange tvilsmål av juridisk slag i denne saka, og at det kunde vera tvilsamt korleis det kunde gå um ein skulde føra saka fram på reint juridisk grunnlag, og eg gav grunn for det i at norske jurister sjølv var usamde i so mange viktige ting. Eg bad difor um at regjeringa aller fyst måtte ha fullmakt til å freista på å få ein dom i saka med grunnlag i det som dei på engelsk og amerikansk kallar "equity", umsynet til vanleg

rettferd utanfor jussen. Den freistnaden har eg då gjort. Den freistnaden er avvist.

På den andre sida er det då soleis at alle, so vidt eg har høyrte, er samde um den ting at Christoffer Hannevig har lide urett, at han ikkje er rettvist medfaren i Amerika i denne saka som det her gjeld. Då er det spursmålet: Kann den norske staten her likevel lata saka falla, har ikkje staten ein skyldnad på seg til å forsvara borgarane sine når dei lid urett i utlandet? Eg høyrer ikkje til dei som er so glade i folk som driv spekulasjon anten det er innanfor eller utanfor vanleg handelsmoral; men eg kann ikkje taka omsyn til dette synspunktet, til desse kjenslone mine, i ei sak som denne. Eg har set det har hendt at utanriksdepartementet har vore nøydt til - det gjeld og tilhøve i Amerika - å hjelpa openljose brennevinssmuglarar, for di dei var urettvist og ulovleg medfarne der burte. Då har ikkje utanriksdepartementet teke omsyn til kva folk det gjaldt, men til at det var gjort urett mot dei. Eg trur at vi får sjå på denne saka som ei sak, ikkje sjå etter og granska karakteren til Christoffer Hannevig.

Etter det no so klårt og greitt har synt seg at den amerikanske regjeringa ikkje vil gå med på å lata saka bli avgjort på den rimelege måten - og som eg vil kalla det gentleman-måten - som vi bad um, ser eg for min part ingen annan utveg enn den å taka saka upp på juridisk, på rettleig grunnlag, og sjå um vi der kann føra saka fram. Og just når vi reiser saka på det grunnlaget, er det at vi har rett til å kreva skiltsdom mot Amerika etter traktaten vår frå 1929. Eg trur ikkje ein kann segja at Amerika då har rett til å avvisa skiltsdom etter den traktaten. Men Amerika har makt til å gjera det; amerikanane kann nytta slike former at dei kann sabotera eit slikt krav, og dei har truga med at dei skal gjera det so mykje dei kann; det har den juridiske konsulenten truga med, det står i dei dokumenta som er lagde fram for Stortinget i trumål. Det kann Amerika gjera; men rett til det har det ikkje. Vi har rett til å krevja denne saka avgjord med skiltsdom etter traktaten vår frå 1929. Det blir då ikkje ved den store faste domstolen i Haag, men ved det som ein kallar skiltsdomstolen - den lista på skiltsmenn som ein då skal velja ut domsmenn millom. Eg ser, som sagt, ingen annan utveg enn at vi freistar på dette.

Sven Nilsen (komiteens ordfører): Hr. Mowinckel mente at det siste svar, det siste absolutte avslag vi har fått fra Amerika, var en kjelke som var kommet i veien, og som er helt uoverstigelig. Det svar som vi fikk fra Amerika, var ikke annet enn hvad jeg for min del bestandig har ventet. Det er det samme Amerika har svart alltid når man har kommet med et billighetskrav. Jeg vil gjerne presisere at det billighetskrav som vi er kommet til Amerika med, er ikke egentlig et krav om å få saken avgjort efter "equity", men det har i grunnen været en bønn om å få en ex gratia-erstatning. Det er ingen grunn til å tvile på at både minister Gade og daværende byråchef Morgenstjerne gjorde sitt aller beste; men de var hindret fra å gjøre det som de den gang burde ha gjort, nemlig å fremsette et bestemt "claim", et bestemt krav, likeoverfor Amerika. De fikk fra sin regjering stadig instruks om at de ikke måtte fremsette noget krav, de måtte bare be om å få en erstatning ex gratia eller "på billighetsgrunnlag", som det kaltes. Men saken er den at hvis denne sak blir optatt til voldgift, blir den pådømt efter "law and

equity", etter lov og sedvane, etter lov og billighet. Det blev også Kristiania-gruppens sak i 1922.

Jeg skal ikke komme inn på sakens realitet. Den er utførlig behandlet i innst. S.A. for 1935, og det blev redegjort utførlig muntlig for den her ifjor. Jeg vil bare tilføie at siden denne sak blev behandlet her ifjor, er det tilstøtt et par ting som har gjort at iallfall jeg for min del har fått en sterkere tro på at der er bedre chance for at saken kan vinde frem også juridisk. Jeg skal villig innrømme at da jeg høsten 1934 begynte å arbeide med denne sak, hadde jeg efter alle de stortingsmeddelelser og komiteinnstillinger som forelå, ytterst liten tro på den. Jeg trodde nærmest at min oppgave bestod i å finne en pyntelig måte å begrave hele saken på. Men efter hvert som jeg kom dypere og dypere inn i materialet, skjønnte jeg at vi her stod likeoverfor en mann som var skammelig mishandlet av de amerikanske myndigheter. På grunn av de mange innviklede kontraktsforhold og uheldige overenskomster som Hannevig praktisk talt under tvang var diktert å gå med på, kunde det nok sies at hans sak formalrettslig stod svakt på mange punkter, og flere av våre mest ansette jurister mente jo at den var håpløs; men like så mange og like så ansette jurister mente at saken materiellrettslig stod meget godt, og at vi hadde all utsikt til å vinne den. For oss i komiteen var det jo ikke greit å agere dommer over disse våre fremste rettslærde, som stod så steilt mot hinannen. Men en ting er iallfall sikker: Når våre mest ansette jurister står så skarpt mot hinannen i en sak, må iallfall saken være prosedabel, og den eneste løsning vi kan se at en slik sak kan få, er at den blir innbragt for en kompetent domstol og at den finner sin avgjørelse ved dom. Selvsagt må man, som jeg fremholdt under behandlingen ifjor, være forberedt på at saken også kan tapes, men det kan ikke være nogen avgjørende hindring for at Hannevig kan få sin sak prøvet, særlig når han selv vil bære omkostningene ved det.

Jeg nevnte til å begynne med, at siden saken var oppe i Stortinget sist, er det inntruffet ting som har bestyrket mig i troen på at saken har bedre chancer til å vinne frem. Det har nemlig stått slik for mig at den omstendighet at saken nu er så gammel - dette gjelder jo et forhold fra 1917 - gjør saken meget vanskelig. Visstnok er det så at i saker av denne art finnes det ikke nogen preskripsjonsfrist, men det er greit at når det er gått så lang tid, vil det bli vanskelig både med vidneførselen og bevislighetene. Men siden ifjor har vi fått kjennskap til et par saker som er temmelig lik Hannevig-saken, som skriver sig fra den samme handling fra De Forente Stater, rekvisisjonen den 3. august 1917, og som angår forhold som ligger nær op til Hannevig-saken. Jeg skal berøre de sakene ganske kort, fordi jeg tror de spiller stor rolle når man skal bedømme Hannevig-sakens rettslige stilling idag.

Den ene sak gjelder en italiensk skibsreder som heter Carlo de Luca. Han hadde i 1917 to skibskontrakter ved et skibsverft som heter Standard Shipbuilding Corporation. Begge disse skib blev rekvirert, og han forlangte erstatning. Han forlangte først erstattet det han hadde betalt kontant til verftet, litt over 562.000 dollar. Dessuten forlangte han erstatning for det han hadde hatt i indirekte utgifter, og endelig forlangte han erstatning for den verdistigning som hans kontrakter hadde hatt inntil de blev rekvirert ialt 1.679.000 dollars. Amerika avslo. Det vilde ikke betale mere enn det han hadde hatt i direkte utlegg til selve

kontraktene. Han gav sig ikke på det; men han blev tvunget av sin bankforbindelse, for å undgå å bli slått konkurs, til å gå med på et oppgjør som Amerika bød ham på ca. 600.000 dollar rundt regnet. Han skrev under overenskomsten, og alt var forsåvidt i orden fra Amerikas side. Dette var i 1919. Men så sent som i 1929 optok han sin sak igjen og sa: Jeg blev tvunget til dette, det var under tvang jeg gikk med på det, og jeg vil nu ha min sak optatt igjen. Han innanket den for Court of Claims i Amerika, men blev avvist. Den kom for Amerikas høiesterett, men blev avvist. Men så klaget han til kongressen, og kongressen tok hans klage op, og den komite i kongressen som behandler den slags klager. The Committee on Claims, har gitt en meget utførlig innstilling i saken, og den gir sine egne myndigheter en meget skarp kritikk i anledning av den fremferd som har funnet sted likeoverfor italieneren de Luca. Den sier at læren om tvang gjelder ikke bare voldelig tvang, også der hvor en økonomisk overmektig medkontrahent utnytter en svakere part, er det tvang i like høi grad, og det er det de amerikanske myndigheter gjorde overfor italieneren i 1917. Denne komite sier videre at den amerikanske stat er pliktig til å betale "just compensation" for det den hadde tatt. Og komiteen innstillet til vedtagelse en lov som blev vedtatt av kongressen den 26. juni 1934, som gir Carlo de Luca anledning til å få sin sak gjenoptatt, med det eneste forbehold at hvis han blev tilkjent den vel 1 1/2 million dollar som han gjorde krav på, skal det bli trukket fra det som han allerede tidligere hadde fått. Det var den ene sak.

Så har vi en annen sak, hvorav det stod et kort referat i New York Times for lørdag den 8. februar i år. Det gjelder et amerikansk skibsbyggeri som heter Bethlehem Steel Company, som var i samme stilling som Hannevigs verfter. Det bygget skib for Shipping Board. De kom aldri til enighet. Det har imidlertid mottatt sin erstatning; men det er dog et tvistepunkt igjen. Bethlehem Steel Co. gjorde flere krav på ca. 6 millioner dollar som Shipping Board avslo, og Shipping Board kom med et motkrav på ca. 20 millioner likeoverfor Bethlehem Steel Co. Denne prosess har nu versert like til disse dager, da den formodentlig er avgjort. Det som New York Times kan berette om, er at den som de kaller The special master of the Court - jeg vet ikke om vi har noget tilsvarende her, det vil si rettens ordfører, en mann som overvåker rettens forhandlinger, påhører vidneførselen og som avfatter en innstilling til dommerne, han har avgitt sin innstilling, og den går ut på at Bethlehem Steel Co. skal få sine 5 1/2 million dollar, og at Shipping Boards motkrav på 20 millioner dollar avvises.

Der er formentlig falt endelig dom i den sak nu. Jeg synes det er eiendommelig, og det er lite smigrende for vår legasjon i Washington, som dog har hatt så meget med Hannevigsaken å bestille, at den intet har innrapportert om disse saker som ligner Hannevig-saken så meget, og som har vært behandlet helt offentlig i amerikanske aviser. Såvidt mig bekjent er der ikke kommet nogen innberetning om dem til Utenriksdepartementet, og de opplysninger som foreligger og som jeg har fått, har jeg fått ad privat vei og gjennom avisene.

Hr. Mowinckel var også idag sterkt inne på Hannevigs person, hans optreden og hans forretningsførsel. Jeg forsøkte under debatten ifjor å gi en karakteristikk av Hannevigs forretningsførsel og analysere hans forhold i det hele tatt, slik som de fortøner sig for mig efter at jeg hadde gjennomgått saken.

Byrettsdommen av 1928 sier riktignok, at Hannevig i et par tilfeller må karakteriseres som en crook, men at i det store hele tatt kan det ikke sies at han er en crook. Nu, det er naturligvis ikke nogen morsom dom å få på sig, men man må se på hele hans forretningsførsel og på alt i lys av de ekstraordinære forhold som eksisterte på den tid. Hvad Over-payment-affæren angår, som hr. Mowinckel nevnte, er det en for lang sak å gå inn på nu; men ser man det hele under ett, ser man samlet på alle de besynderlige transaksjoner som dengang blev foretatt, og alle tvistigheter som senere opstod, tror jeg at man, hvis man skal være helt rettferdig, må si, at av de som optrådte i disse saker, har den ene ikke meget han skulde ha sagt den annen. Når de nu efterpå ryker i tottene på hinannen, er det bare en bekreftelse, et typisk eksempel på riktigheten av det gamle ord, at når krybben er tom, så bites hestene.

Under voldgiftsretten i Haag i 1922 mellem De Forente stater og Kristianiagruppen blev Hannevigs navn dradd inn i prosedyren på en nokså besynderlig, man kan vel si en nokså skammelig måte. En utenforstående tredjemann, som ikke selv var tilstede, ikke hadde nogen representant til stede som kunde forsvare sig, blev dradd inn og sværtet til på alle kanter uten at nogen tok ham i forsvar. Og det verste av alt var at han blev dradd inn i selve dommen, hvor der blev sagt, at de amerikanske myndigheters optreden kunde til en viss grad forsvares når man tok i betraktning forskjellige ting som den norske undersått Hannevig hadde begått. En 3-mannskomite, som har gjennomgått hele Hannevigsaken, sier, at det er ganske eiendommelig at en domstol uttaler sig på en sådan måte om en utenfor prosessen stående tredjemann. "Vi har ikke kunnet bringe på det rene, sier de, hvad der har gitt anledning til denne uttalelse, eller hvilke handlinger der siktes til." Nu la gå at man har grunn til og full grunn til å kritisere meget i Hannevigs optreden og i hans forretningsførsel her hjemme, men det som er det avgjørende, det er da virkelig hvordan han har optrådt like overfor de amerikanske myndigheter. Og hvad han enn kan ha gjort her hjemme, så kan da ikke det berettige de amerikanske myndigheter til uten erstatning å bemektige sig hans eiendommer. Minister Gade og daværende byråchef Morgenstjerne, som vel er de av dem som har gjennomgått saken grundigst som har trengt dypest inn i materialet, sier i sin betenkning av 19. oktober 1926 om Hannevigs forhold til de amerikanske myndigheter - de hadde selv vært i Amerika og undersøkt forholdet, og jeg vil be at man er opmerksom på hvad de sier i sin innstilling: "Eftersom tiden gikk og de finansielle vanskeligheter vokste blev Hannevig i sine forretninger henvist til så å si å leve fra hånden til munden. Han så sig fra tid til annen tvunget til å realisere verdier og foreta raske disposisjoner for å skaffe kontanter til å møte kravene fra dag til dag. Dette er blitt benyttet til forsøk på å fremstille hans forretningsvirksomhet som preget av opportunisme og smartheit." Så sier de, hvad jeg vil be dem være opmerksom på: "Vi har imidlertid i det foreliggende materiale ikke kunnet finne noget vidnesbyrd om at Hannevig i sitt forretningsforhold til de amerikanske myndigheter ikke har vært rettskaffen og loyal. Derimot finner vi at Shipping Board Emergency Fleet Corporation er alvorlig å klandre for sin politikk, eller sin mangel på politikk, overfor de Hannevigske verksteder."

Man får ikke inntrykk av at det var nogen vilje til stede til å øve rett og billighet.

Det blev nevnt av hr. Mowinckel at den norske stat har sin ære å beskytte og det er vi alle enig i; men efter den dom de amerikanske myndigheter fikk på sig ved voldgiftsdommen i Haag i 1922, ved en internasjonal voldgiftsdomstol, skulde iallfall Amerika være de siste til å kritisere andres optreden og forretningsførsel. Den avvisende holdning som Amerika hele tiden har inntatt i denne sak, er lett forklarlig. Det er lett forklarlig, at de meget nødig vil se sitt skittentøi ophengt for all verden en gang til.

Det har været antydnet, at tidspunktet ikke er heldig til å opta en tvist med Amerika, man kan kritisere at der blir tatt handelspolitiske represalier. Men Hannevigsaken er da ikke i realiteten en tvist mellem De forente stater og Norge. Det er utelukkende et økonomisk anliggende, et erstatningskrav, som en norsk privatmann har mot den amerikanske stat, men som han ikke kan få fremmet av formelle grunner uten at Norge optrer på hans vegne; det er Amerika selvsagt også opmerksom på, og en slik sak kan da heller ikke berøre det venskapelige forhold mellem de to stater. Jeg tror ikke man opnår respekt eller andre fordeler ved bare å vende ryggen til og la sig piske, og jeg tror professor Skeie har rett når han i sin betenkning om Hannevigsaken slutter med følgende ord:

"Det er ved en våken og bestemt hevdelse av sine egne og sine borgeres interesser, at også de små stater vinner respekt i folkenes samfund. De øker såvisst ikke sin anseelse derved, at de tier til rettskrenkelser fra en stormakt eller endog bortforklarer og undskylder sådanne krenkelser. I tilfelle som dette vil det vise sig, om en voldgiftstraktat er til rettsvern for den svake stat, ikke bare til diplomatisk festpyrd."

Jeg vil slutte med å anbefale innstillingen vedtatt, og jeg vil uttale håp om at saken, hvis innstillingen blir vedtatt, nu blir fremmet med all mulig hurtighet.

Handberg: Denne sak er nu behandlet så mange ganger at det ikke skulde være nødvendig å få nogen større debatt, og sakens ordfører, hr. Sven Nielsen, har jo også så inngående og greit redegjort for komiteens flertalls stilling at det av den grunn heller ikke skulde være nødvendig med nogen bred debatt. Det er en ting som forundrer mig, og det er hr. Mowinckels stilling. Han har uttalt før: Jeg tror, det er riktig som det er sagt, at den godtgjørelse som hr. Hannevig har fått, burde ha været større. En gang er han mot at man skal ta noget skritt likeoverfor Amerika; ifjor var han med på innstillingen om at saken skulde prøves; iår er han atter imot. Før har han jo også sagt de ord, som jeg har referert her tidligere, at han håper at denne sak ikke blir optatt før det året da Skjærtorsdag faller inn på Langfredag. Hr. Mowinckels stilling har således været ganske merkelig i denne sak.

Jeg vil nevne at av våre første jurister går professorene Gjelsvik og Skeie sterkt inn for saken. Gjelsvik sier således i 1931:

"Det gjelder her så store interesser at det vilde være uforsvarlig undfallenhet ikke å prøve en i sig selv rimelig

sak som denne. Når det gjelder tvistigheter i statens egne anliggender, må der visstnok i internasjonale forhold vises en viss tilbakeholdenhet. Men når staten tar sig av en av sine borgeres rettskrav, kan det samme ikke helt ut gjelde. Her må vesentlig tas de samme hensyn som når privatfolk søker rettsbeskyttelse hos de almindelige domstoler. De innbringer for domstolene de saker som det er rimelig å få prøvet".

Gjelsvik kommer også inn på "Kristianiagruppens" krav, og han sier også der blandt annet:

"Jeg tror det er vanskelig å komme fra, at Hannevig har vært gjenstand for virkelig overlast, noget man ikke kunde ha sagt om "Kristianiagruppens", om den ikke hadde fått nogen erstatning. Fra et internasjonalt rettsvernstandpunkt sett er det således mer om å gjøre å få Hannevigsaken inn for voldgift enn det var å la Kristianiagruppens sak gå den vei".

Det kan også henvises til amerikanske uttalelser om at det er erkjent at Hannevig har lidt urett. Således sier viseformannen i senatets utenrikskomite, senator Georges Moses, at saken bør prøves ved voldgift av en engelsk dommer. Og Shipping Boards generaladvokat sier, at Hannevig er hårdhendt behandlet i Amerika. Det er altså også - som sagt - erkjent fra amerikansk hold, at Hannevig er hårdhendt behandlet der og ikke har fått sin rett. Da synes jeg det er ganske merkelig, at man her ikke skal være med og støtte denne mann, når han vil søke saken inn for en voldgiftsrett. Jeg hadde tenkt å nevne litt om de Lucasaken og Bethlehem Steel Company-saken; men nu har ordføreren omtalt disse saker, så jeg skal ikke komme inn på det. Jeg vil bare henstille at man nu engang er med på å vise rettferdighet og er med å fremme saken slik som foreslått av komiteen.

Andrå: Jeg har i komiteen stemt for innstillingen, og jeg akter å gjøre det her også; men da jeg i realiteten er helt enig med hr. Mowinckel, vil jeg ganske kort få lov til å begrunne, hvorfor jeg da stemmer for innstillingen. Hannevig har som bekjent en meget god presse som med Sjøfartstidende i spissen har greiet å holde liv i denne sak nu i henimot 20 år og vel kommer til å greie det i 20 år til. De som er av en annen mening, f. eks. vi som i komiteen har måttet lese alle disse bunkene med uttalelser både fra jurister og fra andre, vi er jo målbundet - det er hemmelige saker og man kan aldri imøtegå det som føres til torvs i Hannevigs presse. Hvis vi nu ikke går til Haag med denne sak og gjør en ende på den, blir Hannevig gående omkring som et slags nasjonalt kompleks til evig tid, verd 60-70 millioner dollars, eller hvad det nu er de takserer ham til. Det er utelukkende for å bringe dette kompleks ut av verden at jeg er med på å la denne sak gå til Haag, og det er på den uttrykkelige betingelse som er inntatt i innstillingen, at Hannevig skal stille skikkelig garanti for sakens omkostninger, for jeg har ingen som helst tro på at det vil gå bra. Jeg nærer også - det bekjenner jeg åpent - det lønnlige håb at U.S.A. vil nekte å gå til Haag. Da får "Sjøfartstidende" og Hannevig fortsette aksjonen på egen hånd overfor De forenede stater. Stortinget og Utenriksdepartementet har gjort hvad gjøres kan, og kan to sine hender i denne skitne sak. Hr. Sven Nielsen sa at U.S.A. ikke ønsket

å henge ut sitt skittentøi for all verden. Jeg tror heller ikke det vil være udelt behagelig for Norge når Hannevigs skittentøi blir hengt på snor nede i Haag.

Th. Mowinckel: Når jeg har bedt om ordet i denne sak, er det fordi jeg har en liten erfaring fra mitt opphold i Amerika i 1918/1919, da jeg etter Nansen-kommisjonens avsluttede forhandlinger blev anmodet om å reise over som sakkyndig og foreta de innkjøp for de norske næringsmiddelorganisasjoner som var betinget i den overenskomst. Samtidig var mitt oppdrag å søke å ordne visse forhold med sukker- og kaffekontrakter i statene. Norge hadde den gang liggende beslaglagt i New York ganske betydelige partier kaffe som var sluttet under transshipment i New York, beslaglagt av den amerikanske regjering, som sa at den kaffe vilde de ha. Den kaffe hadde norske importører kjøpt til meget billig pris. Mens den var underveis til New York, og mens den lå der, steg prisene ganske voldsomt, sådan at de norske importører i og for sig hadde en meget stor formue som konjunkturgevinst på den kaffe. Men amerikanerne sa: Vi vil ha den kaffe til den pris som Dere har kjøpt den til i Brasilien, med tillegg av omkostninger og med tillegg av en ordinær handelsavanse - la oss si med et rundt tall: 10 %. Det kalte de den gang for "just compensation" - det kalte vi for et ran, det å berøve oss norske borgere den oss tilkommende konjunkturgevinst. Nu er det jo ofte man ser litt forskjellig på dette med konjunkturgevinst, om en handelsmann in casu eller en skipsreder er berettiget til en sådan konjunkturgevinst. "De amerikanske retter", kan vi vel kalle det for, eller iallfall institusjoner som Shipping Board og likeså denne War Trade Board, som vi hadde med å gjøre, mente at "just compensation" var at man fikk sine utlagte penger igjen plus normal handelsavanse, og at man ikke under en krigssituasjon var berettiget til å få den opvoksede kapitalgevinst som var en følge av prisstigning under krigen. Og jeg vil si, på tross av at jeg er handelsmann, at det kan nok til en viss grad sies å innebære en viss berettigelse at den amerikanske stat ikke vilde betale for hvad den måtte skaffe sig og sikre sig av hensyn til den verdenskrig som pågikk, efter de opspekulerte, helt kunstige, vanvittige priser som der var både på fødevarer og på skib og andre ting. Det vil jeg si, der er en viss rett i dette også, og ikke minst tror jeg at den ærede utenriksminister vil anerkjenne et sådant syn, efter hvad han gav tilkjenne om spekulasjon isted, om jeg enn ikke helt kan dele hans opfatning i det han sa der. - Nu, med kaffen gikk det godt, fordi vi førte en forhalingspolitikk, slik at vi bare gikk rundt og rundt og rundt igjen og skrev og forhandlet og forhandlet og skrev og ikke svarte før vi blev purret efter svar fire ganger fra War Trade Board, fordi vi skjønnte at vi aldri der vilde komme til vår rett eller til det vi mente var vår rett, vi fikk vente og se. Vi var kommet inn i våbenstillstandsperioden, og vi håbet da at ikke krigen skulde begynne påny, så det var bare å forhale det, og så fikk vi det frigjort i april 1919. Jeg forteller dette fordi det gir et innblikk i den mentalitet som hersket også hos andre enn Shipping Board i Amerika på den tid. Hvad selve Hannevig-saken angår, har jeg efter ringe evne og uten på nogen måte å være skibskyndig forsøkt å sette mig inn i den voldsomme dokumentmengde som blev tilstillet oss for ett eller to år siden, jeg husker ikke. Det har gått rundt for mig, det bekjenner jeg gjerne. Det var så vanskelig at jeg kom ikke til nogen konklusjon. Mig gav det det inntrykk at der var et sirkus av

selskaper under Hannevigs øverste toppledelse, som jeg vel kan forstå har gjort det inntrykk på de amerikanske dommere at her er ikke rent mel i posen. Jeg har ellers vært av den opfatning at Hannevig har vært mishandlet, og jeg er ikke i tvil om at han ikke har fått "just compensation", altså riktig vederlag. Jeg fulgte Stray-saken, var det visst den het, i Amerika, og har senere fulgt Kristianiagruppens sak, og jeg har også sett de av hr. Sven Nielsen nu omtalte senere avgjørelser; men jeg er ikke bekjent med sådanne detaljer der at jeg vil kunne trekke sammenligning med Hannevig-saken. Men hele Hannevig-saken kan man si er temmelig labyrintisk på grunn av de mange forskjellige selskaper som kontraktene vandret gjennom inntil de til slutt fikk fantastiske verdier. Det er det forhold som gjør at jeg er i ytterste tvil om at det vil nåes frem til en ytterligere erstatning for Hannevig ved en domsavgjørelse i Haag. Og jeg kan ikke si annet enn at jeg synes det vil være lite bra for vårt land å fremme en sak som jeg iallfall anser for såpass tvilsom, og da risikere at den ikke vinnes. Jeg synes også at det vilde være lite behagelig for vårt land om den blev avvist av De forente stater, om de ikke vilde godta en voldgift, hvad jeg efter hr. Johan Ludwig Mowinckels uttalelser forstår, at de har anledning til å nekte. Jeg finner efter mitt beste skjønn ikke å kunne stemme for innstillingen.

Bonnevie: Ved spørsmålet om man skal fremme en sak til doms er det jo ikke bare å ta stilling til om den mann det gjelder igrunnen har rett, man må, nettop når man vil mannens beste, også ta nøktern stilling til om han har utsikt til å opnå noget ved saken, ellers blir bl.a. saksomkostningene fullstendig spilt. Jeg for min del har ikke hatt anledning til å oppgjøre mig en helt selvstendig og begrunnet mening om denne vidløftige og vanskelige sak. Jeg finner det allikevel å være min plikt å uttale, også som jurist, at jeg er overmåde sterkt i tvil om man gjør rett i å fremme saken. Jeg er ikke enig med sakens ordfører i at her står det like stor juridisk kyndighet på den ene side som på den annen. Jeg tror man må si at de vektigste uttalelser går imot at Hannevig ad juridisk vei kan opnå noget. Det er nok bare å nevne utenriksministerens resymé av 10. april 1935 av de uttalelser som foreligger, hvor utenriksministeren uttaler at han anser et søksmål på juridisk grunnlag for å være svært tvilsomt. Det blev nevnt av sakens ordfører at minister Morgenstjerne var den som "hadde trengt dypest inn i saken." Men minister Morgenstjerne, som forøvrig vel selv er mer socialøkonom enn jurist, uttaler at han mener at det ikke er

"nogen chance til å få medhold i en voldgiftssak på juridisk grunnlag. Heller ikke tror jeg det er sannsynlig at et flertall i undersøkelsesnevnden vil fremsette forslag om at de Forente Stater skal betale erstatning til Norge til fordel for Chr. Hannevig."

Jeg ser det så, at det fra norsk side, som det heter i innstillingen, er "gjort alle tenkelige anstrengelser både for å opnå erstatning på billighetsgrunnlag og for å få istand en mindelig overenskomst om voldgift i denne sak". Ut fra det mener jeg at man med god samvittighet overfor personen Hannevig måtte kunne si at vi har gjort hvad gjøres kan, og det er tvilsomt om vi gjør Dem en tjeneste ved å bringe saken videre.

Og så vil jeg sluttelig si, at selvom saken føres på Hannevigs vegne, gjelder dog spørsmålet også litt Norges prestige når en slik sak føres frem. Vi har hatt forskjellige nordmenn som vi har ført frem til bedømmelse på verdensarenaen, og jeg er i tvil om det egentlig øker Norges prestige at vi bringer personen Hannevig eller hans sak frem, når resultatet er så tvilsomt som hr. Andrå har gitt uttrykk for.

Alf Mjøen: Det er selvfølgelig ikke greit å sette sig inn i en sak av disse dimensjoner når man hverken har folkerettslige eller juridiske kvalifikasjoner. Jeg har søkt å lese mig frem helt som lægmann, og jeg la da merke til den skrivelse fra minister Morgenstjerne - i Stortingsmelding nr. 15 - hvor han sier at Mr. Hackworth er den mann som har vært mest imot og har vært den ubøieligste. Det er ganske merkelig å lese gjennom dokumentene og se at den ene etter den annen av dem som har hatt med saken å gjøre i State Department i Washington, selv uttaler til vår sendemann at de ikke har kjennskap til den, ikke vet noe om saken. Mr. Moore og Mr. Hull og forskjellige andre har ikke spor av kjennskap til saken. Når hr. Morgenstjerne konfererer med dem, vet de ikke noget. Men Mr. Hackworth er den som mest har hatt med saken å gjøre. Minister Morgenstjerne sier - det står på side 16 - at "Mr. Hackworth fryktet å la Hannevigsaken undergis voldgift." Hvorfor fryktet han? Kanskje ikke minst fordi det siden er avgjort to meget vidløftige saker av lignende art som Hannevigs, hvor kongressen har lastet Shipping Board og sagt at det var meget beklagelig at Shipping Board ikke har gitt "just compensation". De fikk en snute fordi de ikke hadde handlet sådan som det skulde gjøres overfor det italienske selskap De Luca og overfor Bethlehem Steel Corporation. Han fryktet noget lignende igjen, og det er naturligvis ikke hyggelig å bli desavouert.

Jeg merket mig videre en annen ting da jeg leste igjennem disse dokumenter igårftes: "Som det er det kgl. departement bekjent har jeg gjennom alle år", sier Morgenstjerne, side 4 i st.meld. nr. 15, "ment at Christoffer Hannevig har vært urimelig hårdt behandlet av vedkommende amerikanske myndigheter og at han har et på almindelig rettferd grunnet krav på erstatning." Det sier den sendemann som behandler saken, og som dog efter mitt skjønn må bebreides - jeg er enig med hr. Sven Nielsen i at vår representasjon i Washington er å laste - fordi der ikke er innberettet om to så viktige avgjørelser som er skjedd i det siste året, og som er noenlunde parallelle med Hannevig-saken, nemlig vedkommende Bethlehem Steel Corporation og De Luca-selskapet. Det er jo nokså rart - man sitter der og har som særlig oppgave å følge med, og så avgjøres to viktige saker som er temmelig parallelle med Hannevig-saken, og så innberettes det ikke, men man må ad andre veier skaffe sig rede på dem. Jeg understreker hvad sakens ordfører der har oplyst.

Så kom dette med de tvilsomme handlinger. Nu er det jo så at Hannevig, dengang da han hadde nedlagt nokså mange penger i verftene, var en rik mann, og efterat den amerikanske stat hadde rekvirert, blev han en fattig mann. Det er ganske eiendommelig! Det pleier jo ikke å gå slik, når staten rekvirerer ens eiendele, efterat vedkommende innehaver har nedlagt mange penger i disse, at det ender med at man er en fattig mann. Men det var altså disse tvilsomme handlinger som skulde være skyld i det. Jeg har sagt til mig selv: Når man her i Norge legger an en jernbane i et distrikt,

f.eks. oppe i Valdres, og passerer forskjellige gårdbrukeres eiendommer og tar jord fra dem, så gir da ikke staten sig til å undersøke om den ene bonde er en hederlig mann eller den annen en kjeltring. Staten betaler for det den tar, uten å spørre om den mann den tar fra, er en hederlig mann eller en kjeltring. Her vil jeg innskyte, at jeg i de vidløftige dokumenter - uten at jeg her i farten ser mig istand til å kunne finne det frem - har lest at der foreligger uttalelser om, at der intet vesentlig var å si på hr. Hannevigs forretningsførsel derover. Her bringer man frem det ene uvedkommende moment etter det annet. Jeg har vært to ganger i Amerika, og jeg kjenner litt til de amerikanske metoder. Da denne unge eventyrer kom derover, rottet de amerikanske advokater sig sammen; denne outsider skulde knekkes ved disse oppgjørene. Det er en advokat Burning tror jeg han heter som skal stå bak meget av dette.

Jeg er så enig med utenriksminister Koht når han sier: Er det vår plikt som stat å beskytte brennevinssmuglere - selvom staten ikke har noen synderlig lyst på det - fordi det nu engang er norske skib og norske skibsførere som går langs den amerikanske kyst, så er det også vår plikt å beskytte en annen norsk borger som sendemannen og den ene efter den annen som har hatt med saken å gjøre, sier er en urimelig hårdt behandlet mann. Det vilde landet ikke ha nogen skam av, selvom man ikke kunde underskrive Hannevigs handlinger i ett og alt, ja endog om man måtte si at han var litt av en svindler.

Jeg traff Hannevig for noen år siden - da var saken også oppe her - på en restaurant her i byen. Han kom bort til mig, han visste jeg var stortingsmann, og vilde snakke om saken. Jeg kan gjerne fortelle at jeg svarte ham like op i ansiktet: Ja, De må undskylde, hr. Hannevig, jeg har ikke videre kjennskap til Dem, jeg har bare hørt adskillig om Dem; men jeg kan ikke si man efter det har særlig lyst til å ta sig av Deres sak. Vi regner Dem for en storjobber, og De er ikke av de mennesker man har særlig lyst til å legge inn et ord for. Jeg sa ham like frem min mening. Men jeg må likefrem tilstå, at efter å ha satt mig inn i saken har jeg forandret mening.

Jeg tror de små stater skal hevde sig, de skal ikke dette bakover og la sig imponere, når det gjelder en sak som vedkommer dem. De små stater står sig på å hevde sig. Her er begått en urettferdighet likeoverfor en norsk borger, og staten vinner i respekt ved å hevde sig. Det er jeg enig med tidligere taler i. Vi skal ikke komme med en bønn eller et tiggeri om å bli pent behandlet og ditt og datt, og billighetskrav. Vi står oss ikke på å fremtrede for en stat som tiggere, vi vil bare det skal være "just". Og nu har man to saker som er temmelig parallelle med Hannevig-saken, hvor Shipping Board endog har fått en skrape av den amerikanske kongress' utenrikskomite som har behandlet sakene.

Dette depositum, når det gjelder en norsk borger, på 600.000 kroner - nu er det visst satt noget ned - synes jeg er et nokså hårdt krav. Jeg er enig med hr. Mowinckel i at vil man først ta sig av saken, skal man ikke kreve store summer av en mann som er urettferdig behandlet og derved er blitt fattig.

Statsråd Koht: Eg bad um ordet for di eg må retta på noko som vart sagt av ordføraren i saka, hr. Sven Nielsen. Han lasta legasjonen i Washington, fordi legasjonen ikkje hadde sendt melding inn til Utanriksdepartementet um desse tvo sakene som han meinte

kunde ha noko å segja for Hannevig-saka, og dette lastordet vart endå sterkare teke upp att av hr. Mjøen. Legasjonen i Washington har sendt melding um desse sakene. I februar ifjor kom det melding frå legasjonen um de Luca-saka. Det var då etter at utanriksnemnda hadde gjeve si tilråding til Stortinget i Hannevig-saka, so eg kann so godt skyna at departementet då - det var soleis fyrr eg vart statsråd - ikkje fann nokon grunn til då på det dagtalet å senda saka fram til nemnda. - So i februar i år kom det melding um Bethlehem Steel-saka. Meldinga nådde fram til departementet i dei dagane då eg fekk sendt korrektur på den nye tilrådinga frå utanriksnemnda i år. Utanriksnemnda tok ikkje i år upp saka i heile si breidd, og eg fann for so vidt ikkje nokon grunn til å senda saka fram dit heller. Og for Bethlehem Steel-saka kom so det til at det var ei sak som det ikkje var dom for. Det gjaldt likeeins for de Luca-saka. Heller ikkje den saka er pådømd. Det som har hendt i de Luca-saka, er at kongressen har teke ved ei lov som gjer det mogleg å føra denne saka fram for ein amerikansk domstol, Court of Claims. Då eg no nyleg fekk melding um Bethlehem Steel-saka, tok eg både den saka og de Luca-saka og sende dei til folkerettskonsulenten i Utanriksdepartementet og bad han segja si meining um desse sakene kunde ha nokon verknad for tankane våre og vonene våre um Hannevig-saka. Han kom til den endskapan at desse sakene hadde ikkje noko å segja her; dei gav oss ikkje noko meir å byggja på. Det det i den eine saka gjaldt um, var dette um ein i det heile kunde få saka fram for Court of Claims i Amerika, og det veit vi alle ikkje er tanken med Hannevig-saka; her gjeld det å få saka fram for ein internasjonal rett. Og Bethlehem Steel-saka var då, som sagt, endå ikkje pådømd. - Det kunde vera andre ting i desse sakene som var like; det er alltid noko i slike saker som er likt. Men legasjonen i Washington er i det minste ikkje å lasta noko i denne saka.

Lykke: Når jeg har bedt om ordet, er det fordi at jeg i stillingsmedfør hadde adskillig med denne sak å gjøre. Som man vel kan tenke, var det første gang i 1926, meget sterke tvil om hvordan man skulde gripe saken an. Vi la imidlertid meget stort forarbeide på den, og resultatet av det forarbeide blev da at man sendte en spesiell misjon over for om mulig å få Amerika til å innse at de overfor Hannevig ikke hadde gitt "just compensation", og derfor skulde gi ham et tilleggsbeløp, som ordføreren kalte det, ex gratia. Jeg tror det var den riktige fremgangsmåte den gang. Nu ser jeg at man akter å gå over til å ta saken op på juridisk grunnlag. I den anledning vil jeg si at vi har mange ting som gjør det litt vanskelig nu å ta den op på det juridiske grunnlag. Der foreligger en offentlig innstilling fra 1928, det er Innst. S. nr. 200 innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående Stortingsmeddelelse nr. 8 om Hannevigsaken, - det er et offentlig dokument, som selvfølgelig også er i amerikanernes besiddelse, - og der står flere ting citert nettop om det rettslige grunnlag. Her står citert hvad f.eks. Morgenstjerne har sagt "...efterat det rettslige grunnlag ved senere begivenheter var forspilt ...". Det er jo i denne sak fra en nordmann et meget sterkt uttrykk. Senere står det at

"Justisdepartementets lovavdeling kom i sin betenkning av 3. november 1926 til det resultat at Hannevig ikke hadde noget juridisk krav på den amerikanske regjering og at utsiktene til

å opná en billighetserstatning likeledes syntes å være meget svake."

Så er det advokat Bredal som også sier at han mener at det juridiske grunnlag ikke er tilstede. Han slutter således:

"Mens jeg således ikke finner at den strengte rett kan lede frem til noget for Hannevig gunstig resultat, så mener jeg derimot at sterke billighetsgrunner taler for at Amerika yder Hannevig nogen opreisning."

Og om utenriksdepartementet står det videre her:

"Utenriksdepartementet kom snart til det resultat at der ikke burde bli tale om å søke saken fremmet på et rettslig grunnlag. Hvad der enn kunde sies om sakens rettslige stilling på et tidligere stadium, så gikk departementet ut fra at senere disposisjoner hadde forskjertset denne."

Tilslutt sier utenriks- og konstitusjonskomiteen - det var hr. Gram som var ordfører - :

"Komiteen har fått et sterkt inntrykk av, at Shipping Board stillet sig lite imøtekommende overfor The Pusey & Jones Company, og at selskapet ikke har fått den erstatning det med rimelighet måtte kunne kreve."

- Om det er alle enige. -

"På grunnlag av de foreliggende juridiske betenkninger og efter hvad der har passert, må imidlertid komiteen gå ut fra at der ikke er juridisk adgang til å få omstyrtet det mindelige oppgjør som blev truffet mellem selskapets administrasjonsstyre og Shipping Board og som blev tiltrådt av selskapets større kreditorer, og spesielt av Christoffer Hannevigs amerikanske konkursbo. --- Komiteen kan heller ikke finne at Christoffer Hannevig har noget juridisk krav på erstatning for de 18 skibskontrakter som han og hans selskaper hadde med verftene."

- Og så sier komiteen: -

"Komiteen finner det derfor lite tilrådelig at Hannevigs erstatningskrav blir innbragt for voldgiftsretten i Haag, idet dennes avgjørelser efter traktaten mellem Norge og Amerikas Forenede Stater av 4. april 1908 er begrenset til tvistigheter av juridisk natur."

Og komiteens konklusjon er:

"I St.med. nr. 8 (1928) vedlegges protokollen. II. Sendemann Bryns skrivelse av 2. mai 1928 med bilag oversendes Odelstinget."

Dette er et offentlig dokument, og jeg spør da om ikke det kan skade oss at et sådant dokument eksisterer. Hvis det det kan gjøre,

synes jeg det er betenkelig at man nu vil søke denne sak avgjort på rettslig grunnlag. Man sier at Norge er nødt til å beskytte Hannevig som undersått. Man er selvfølgelig nødt til å beskytte inntil en viss grad; men om dette personlige som alltid trekkes frem her, vil vi alle sammen i dette tilfelle si, at det bør tre tilside, det bør ikke trekkes frem. Enkelte av disse ting er imidlertid av den art at det satte dype spor etter sig i amerikanske sinn og blev rapportert inn til amerikanske myndigheter på en måte som gjorde, at den person som vi nu vil beskytte, i og for sig, forskjertset også billighetsoppgjør meget ved sin noget ubeherskede optreden på visse tidspunkter, så vi skal ikke helt overse at det personlige i denne sak spiller en viss rolle. Jeg må si at jeg har meget stor sympati for denne sak. Jeg har håpet at amerikanerne dog måtte forstå at de har utnyttet ikke alene en oprevet økonomisk og vanskelig situasjon i det store og hele, men har utnyttet en for Hannevig særlig prekær situasjon på en måte som når et billighetshensyn skulde være avgjørende, burde tale for at Amerika hadde gitt ham en klekkelig tilleggsstatning.

Nu synes endel at denne sak må få sin avgjørelse, og at når Hannevig nu selv kan garantere for den temmelig svære sum det her er tale om, så kan man stemme for at regjeringen gis bemyndigelse til å bringe denne sak inn for voldgiftsdomstolen. Jeg synes det er noget visst utiltalende ved at staten går inn for en undersått, men ikke vil ha nogetsomhelst økonomisk ansvar i den anledning. Det er jo på en måte overfor utenverdenen å gi det skinn av at man ikke har nogen større tro på hans sak, man vil ha garantier for at saksomkostningene dekkes; men på den annen side vil den avgjørelse som treffes her, hvis innstillingen vedtas, gjøre det nokså lett, skulde jeg anta, for Hannevig å skaffe sig disse penger. Hvis enten de amerikanske eller de norske venner hjelper ved et slags aksjeselskap på personen Hannevig, så gjør de det på grunnlag av at de norske myndigheter går inn for Hannevig. På en måte står vi bak som kontragarantister overfor hans garantister ved vår beslutning om å bringe saken inn for voldgiftsdomstolen. De som Hannevig får med sig på dette - Hannevig har jo mange venner, det er mange som synes synd på ham og det med rette - de som Hannevig får med sig på dette, de sier at det er ganske oplagt at der må være store chanser for at Hannevig skal vinne når Stortinget går inn for ham og beslutter å kreve av De forente stater å få saken inn for Haag. Denne beslutning er i og for sig en ganske god kontragaranti, mener jeg.

Alt dette gjør at jeg tross min sympati for Hannevig og med mitt kjennskap til denne sak helt fra 1926, ikke vover å stemme for denne innstilling. Jeg skulde så inderlig ønske at jeg med god samvittighet kunde ha gjort det, men jeg tør ikke. Jeg vil ikke gjennom min stemmegivning være med på å gi hans garantister eller utenverdenen noget inntrykk av at jeg tror på den juridiske side av hans sak.

Førre: Jeg har inntrykk av at personen Hannevig spiller en stor rolle i bedømmelsen av hvorvidt man skulde gå med på dette saksanlegg. Jeg vil da gjerne gjøre opmerksom på at hvilken mening man enn har om personen Hannevig, så er det ikke hans interesser alene som berøres i denne sak. Jeg vil gjerne gjøre opmerksom på at for Haugesunds og de nærmeste distrikters vedkommende er vi interessert med flere millioner bare i forbindelse med 3

Hannevig-kontrakter. Saken berører privatpersoner, den berører avviklende banker, som - hvis saken vinnes -, vil kunne betale tilbake til innskyterne beløp som de ellers har tapt. Den berører andre banker, og den berører Norges Bank, som også har store interesser i forbindelse med denne sak. Man kan derfor ikke si at staten her bare går inn for en såkalt storjobber. Går staten inn for denne sak, så går den inn for interesser rundt omkring det hele land. Jeg vil derfor spesielt be mine partifeller om at de ikke legger hovedvekten på at man her har å gjøre med en som man oppfatter som en storjobber, men at saken representerer store økonomiske interesser rundt omkring i landet vårt.

Presidenten: Det er inntegnet en rekke talere, og presidenten vil foreslå at tiden for de talere som herefter tegner sig under behandlingen av denne innstilling, settes til inntil 2 minutter.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Joh. Ludw. Mowinckel: Hr. Førres argumentasjon i denne sak er noget av det merkeligste jeg har hørt, for det er jo noget vi alle er opmerksom på, at det gjelder store interesser, og kunde vi nogenlunde sikkert gå ut fra at disse millioner kunde vinnes for landet, vilde der vel ikke være tvil hos nogen om at man burde gjøre et forsøk. Men selv om man er aldri så sterkt økonomisk interessert i et spørsmål, så går dog ingen fornuftig mann til saksanlegg hvis han har den opfatning at hans sak står så slett, at der er 9/10's utsikt til at han skal tape den. Når jeg for min part ikke vil være med på å gå til saksanlegg her, er det ikke fordi jeg ikke ønsker disse millioner vunnet for landet, for Haugesund, for banker, for private, for alle, men det er fordi jeg ikke tror at de blir vunnet, men at vi får skade og kanskje meget, meget store omkostninger istedetfor nogen gevinst. Hannevigs person, er det blitt sagt, spiller ikke inn. Det er forsåvidt riktig; men når Hannevigs person er så uhyggelig stillet i forbindelse med selve saken, så vil hans personlige forhold utvilsomt spille inn når saken kommer til rettslig undersøkelse i Haag. Da vil både hans fortid og hans personlige forhold spille inn, og da kan man være ganske sikker på, at vår egen norske byretts uttalelse om Hannevig blir dradd frem og ikke vil styrke hans sak. Det er alle disse ting vi her må ta med i betraktning, før vi engagerer vårt eget land, vår egen stat i en tvilsom rettssak for åpne dører for hele Europa.

Ganske betegnende er også hr. Mjøens argumentasjon. Hr. Mjøen argumenterte med, at denne sak skulde stå godt av hensyn til to parallellsaker. Han kom gang på gang tilbake til at dette var parallellsaker, det var absolutt parallellsaker. Jeg glemte i mitt første innlegg å si, at jeg har nok sett, at den mektige presse som understøtter Hannevig her i tykt og tynt, og gjennom år har gjort det, og gjort det under ledsagelse av skjellsord og fornærmelser overfor det norske utenriksvesen under påstand av at det norske utenriksvesen ikke hadde tatt sig av denne sak i tilstrekkelig grad, jeg vet godt at den presse nu har forsøkt å hamre inn i folk, at der er to parallellsaker i Amerika som er vunnet, og det har altså også lykkes å hamre dette inn i hr. Mjøens hode. Men hvis hr. Mjøen hadde studert disse saker litt nøiere, vilde han ha sett, at det

viser sig, at fra de saker kan det dessverre ikke dras slutninger til Hannevigsaken. Det har lyktes å få disse saker inn for amerikansk domstol; men det er ikke tale om å få Hannevigsaken inn for amerikansk domstol. Hvis kongressen vilde tillate Hannevigsaken å komme inn for amerikansk domstol, så vilde saken ha stillet sig anderledes; det vilde ha stillet sig anderledes; det vilde ha vært en innrømmelse fra amerikansk side om at her er det begått en urett, som skulde revideres. Det er det intet som helst håp om. Vi skal inn for en internasjonal domstol, hvor de vil prosedere mot oss med våre egne argumenter. Vi vil bli slått i hodet med hvad vi selv har sagt, med hvad våre egne statsmyndigheter har sagt, med hvad vår egen regjering har hevdet, og - som hr. Lykke sa - i et offentlig dokument står alt som er nødvendig for å prosedere oss sønder og sammen i Haag. Man behøver bare å citere hvad vi har innhentet av faglige og juridiske opplysninger ved våre egne autoriteter; man behøver bare å citere hvad den norske regjering selv har sagt i denne sak. Denne sak vil altså den norske stat bringe til Haag, en sak som saklig og juridisk er så dårlig fundert, at den norske utenriksminister så sent som ifjor sa: Juridisk står saken meget dårlig. Denne sak skal det norske Storting nu bringe inn for verdensdomstolen i Haag, og det i et øieblikk hvor vi kanskje står overfor spørsmålet om hvorvidt en ganske annen viktig sak enn denne skal bringes inn for Haag.

Sven Nielsen: Skal man gå inn på spørsmålet om hvorvidt Hannevigsaken vil vinne frem juridisk, så må man inn på sakens realitet igjen, og da får man jo en veldig debatt. Det er et så stort emne at jeg iallfall ikke synes jeg kan gå inn på det nu. Saken blev utførlig behandlet ifjor, og resultatet av den behandling var en enstemmig stortingsbeslutning. Hr. Lykke nevnte, at Hannevig hadde optrådt så uforsiktig og utfordrende på mange måter, og at det vilde vanskeliggjøre hans sak i Amerika. Det er sikkert, at han har optrådt ytterst uforsiktig, og han har dermed pådradd sig manges uvilje der borte, og det er vel kanskje det som i første rekke har gjort hans sak så vanskelig. Men det spiller dog ikke inn på sakens realitet, når saken kommer for en domstol.

Hr. Mowinckel nevnte nu tilslutt, at de to saker, de Luca-saken og Bethlehem Steel Corporation-saken, ikke er parallellsaker i forhold til Hannevigsaken, for de er saker som er tillatt optatt for amerikansk domstol, og Hannevig får ikke sin sak inn for amerikansk domstol. Nei, han får ikke det; for de amerikanske myndigheter er engstelige for å få hans sak inn for amerikansk domstol. Hannevig er fornøiet, hvis han bare kan få sin sak inn for court of claims, og hvis de amerikanske myndigheter hadde så god samvittighet i denne sak, så skulde de ikke være engstelige for å se dom ved amerikansk domstol.

Jeg nevnte i mitt første innlegg, at jeg anså det for eiendommelig og lite smigrende for legasjonen i Washington, at det ikke gjennom utenriksdepartementet var kommet noen underretning til utenrikskomiteen om disse saker. Om den første sak, de Luca-saken, blev innstilling avgitt til det amerikanske House of representatives den 3dje april 1934; kongressbeslutningen, hvorved loven blev vedtatt, er av 26de juni 1934. Jeg hadde intet hørt om denne sak, før jeg ad privat vei fikk sendt innstillingen og utskrift av kongressens forhandlinger. Jeg viste det da til den daværende utenriksminister, som ikke før hadde noe kjennskap til

det; men utenriksministeren sa nu, at i februar 1935 fikk man underretning fra legasjonen i Washington om de Luca-saken. Om Bethlehem Steel-saken fikk jeg iallfall den første underretning av en artikkel i "Sjøfartstidende" og siden den artikkel som jeg leste op i "New York Times". Vi i komiteen har iallfall ikke fått underretning fra noen annen part. Men hvis jeg med mine uttalelser har gjort legasjonen i Washington urett vil jeg gjøre den min uforbeholdne undskyldning. Jeg synes imidlertid at innberetningen om de Luca-saken året efter kom noget sent, men jeg hadde ikke første gang jeg hadde ordet anelse om at den i det hele var innberettet, for jeg trodde virkelig, hvis den var innberettet måtte den også i sin tid kommet til utenrikskomiteen, for jeg mener disse saker har dog en viss betydning for bedømmelsen av Hannevigsaken.

Her nevnes stadig voldgiftsdomstolen i Haag. Jeg vil bare gjøre opmerksom på her foreligger visst en misforståelse. Ved den voldgiftstraktat som er inngått med Amerika er vi ikke bundet til noen bestemt voldgiftsdomstol i Haag; partene kan fritt bli enige om, hvor domstolen skal settes og hvordan den skal sammensettes. Når voldgiftsdomstolen i 1922 holdtes i Haag var det efter overenskomst - det har intet med den faste domstol i Haag å gjøre.

Peersen: Enhver av oss befølger formentlig det ordsprog som er tillagt den store tysker, Moltke: erst wägen, dann wagen! Og hvis vi har befulgt det og har gjennomgått i all stillhet de dokumenter som foreligger, så har vi gjort oss op en mening. Jeg har, da saken sist var fore for Stortinget gjennomgått det hele, og jeg kom da til et resultat. Jeg er kommet til det resultat at jeg vil stemme for også idag den innstilling som foreligger. Mitt resonnement er ganske kort: det går ikke an her som flere gjør, å tumle med dette at så og så mange jurister står på den ene side og så og så mange jurister står på den annen side. Jeg vurderer disse folk, og efter mitt skjønn har professor Gjelsvik og professor Skeie truffet i blinken i denne sak, og blinken er efter min mening den, - at mannen har lidt urett, han har ikke fått den just compensation som Amerika har lovet ham dengang de i august 1917 utstedte sin ekspropriasjonslov. - Der er vanskeligheter, - vanskeligheter skapt av ham selv og vanskeligheter skapt av de myndigheter som har behandlet saken, det er sikkert og visst så der vil bli vanskeligheter ved saken. Men mannen har lidt urett og ikke blitt behandlet rettfærdig, og da skulde det være en dårlig rettsfølelse som ikke skulde si: det vil vi prøve! Det generer mig ikke at man sier: sett at man taper. - Ja vel, vi har hatt to bataljer før med amerikanerne, hvor amerikanerne har tapt. Jeg har adskillig kjennskap til den første sak dengang jeg var juridisk konsulent for de store Strayske rederiselskaper i Kristiansand. Det var skibsreder Emil Stray som drev den affære, og jeg blev informert om alle de vanskeligheter han hadde hatt de par år han lå borte i Amerika for å drive den sak og som til syvende og sist endte med at han ved hjelp av amerikanske jurister tvang amerikanerne til å betale sig disse noen og 20 millioner dollars. Så hadde vi senere Christiania-gruppen og deres sak hvor amerikanerne også gjorde en del vanskeligheter, men hvor de måtte gi sig. Det er bra å være forsiktig og jeg forstår alle dem som er forsiktig, men det er da ikke den høieste visdom å være forsiktig. Man får komme til et resultat, man får velge et standpunkt og her tar jeg mitt utgangspunkt akkurat som professor Gjelsvik der, at når han har lidt

urett og ikke har fått den erstatning han skulde hatt, da er det et ypperlig grunnlag å gå til en domstol med og si: vi vil ha at han skal ha den erstatning som rettferdighet tilsier. Her opkonstruerer man motsetninger og setter op som motsetninger de to begreper, billighetsbegrepet og rettsbegrepet. Det er juridiske kategorier, men de går over i hverandre. Her er efter min mening også et godt juridisk og holdbart grunnlag for å prosedere, og taper vi så taper vi med ære. Da står det for verden at en nordmann med sine anstrengelser har vært til nytte for Amerika - og hvilken uhyre nytte hadde ikke amerikanerne av hans skibsverfter som de har tatt fra ham; de har berøvet ham hans formue og til syvende og sist bragt ham til konkurs - og at han tilslutt stod uten erstatning. Det stemmer iallfall ikke med min rettsfølelse; man skal ikke la sig forføre av ekspertene - ekspertene for og imot - det er oss her i Stortinget som skal avgjøre saken og ikke hvor mange jurister der er for det ene standpunkt og hvor mange der er for det annet. Tar man årgangene av Rettstidende for sig så ser man at de største domssaker ikke er pådømt ved enstemmighet, men med 4 mot 3, og hvem vil de så følge, de 4 eller de 3? Jeg har vært med ved pådømmelsen av en sak, hvor 10 av Nordens største jurister avgav sin betenkning med 5 i en retning og 5 i en annen retning; da var det et vittig hode i høiesterrett sa: Så skyter vi dem ut alle 10! Jeg vil si: bruk deres sunde vett og stol på deres rettsfølelse, og ens sunde vett og rettsfølelse må tilsi, at når en mann har lidt urett, så må man stole på at hans medmennesker vil gi ham rett. Hr. Lykke fant at dette forhold med omkostningene var litt eiendommelig. Jeg er enig i det, og hvis det var forslag om at saken skulde prosederes for retten på statens bekostning, så måtte jeg stemme for det - naturligvis måtte staten få sig dekket av det beløp som blev tilkjent. Jeg mener at vi skal hjelpe en mann - la det være sider ved ham som vi ikke ønsker, la ham ha begått feil, det er så all right; - men selve hans sak skal vi her sette igjennem ved en rett, og det vil jeg stemme for.

Lavik: Eg er av dei som har liten, kanskje altfor liten kjennskap til denne sak; men difor er det med den største interesse eg og har fylgt dette ordskiftet. Eg vilde gjerne taka den rette stoda i eit spursmål som dette, anten me skal lata denne saka gå til skiltsdom eller ikkje - det vil segja um Noreg stat og Storting skal taka denne saka som si sak og lata det gå til Haag. Men eg tykkjer at saka ligg svært tvilsamt til rettes. Dei juridiske autoritetar og rådgjevarar er usamde. Sume ser på det med von og god tru - andre ikkje, og dei siste er truleg dei fleste, etter det eg kann skyna. Men det er ein annan ting som eg tykkjer gjer saka noko verre. Hannevig sjølv har so lite fine papir i denne sak. Eg trur me helst må segja han har dårlege og dels tvilsame papir, og det gjer saka usmakeleg for meg; ja, eg vil segja at det gjer ho tett på ufjelg. Og nettupp denne side ved saka tykkjer eg spelar ei nokso stor og avgjerande rolle. Her har vore sagt at Hannevig har lide urett, og det er nok slik; men det er vel og likso sikkert at Hannevig har gjort urett eller fare urett fram som forretningsmann. Og når me skal til Haag, so har me ikkje berre å forsvara at ein mann har lide urett, men då står me og saman med ein mann som har gjort urett, og dette tykkjer eg gjer saka svært vågsam.

Etter som eg kann skyna representanten Bonnevie, so såg han og med stor tvil på denne sak. Eg trur at det var både juridisk og moralsk han såg på saka med stor tvil, og hr. Bonnevie hadde av den grunn lita tru på å gå til Haag. Men eg sakna ein ting hjå hr. Bonnevie, og det var konklusjonen. Han hadde ulyst på å gå til Haag, åtvare mot det; men so hadde eg venta på at han hadde kome med konklusjonen - men han kom ikkje med nokon konklusjon. Men eg vil segja at i dette høve har eg ikkje tru på å røysta for tilrådinga. Eg kann ikkje vera med på å råda Stortinget til å gå til skilssdom med ei slik sak.

Stray: Det har ofte vært bebreidet vårt utenriksstyre, at det har vist sig for undfallende, når det har gjeldt å vareta norske borgeres interesse. Jeg kan ikke nekte for, at jeg også har det inntrykk. Det er et ungt utenriksstyre vi har og det er vel dette som er grunnen. Jeg kan ikke gå i detaljer i den sak vi her behandler. Men også jeg har efter fattig evne og leilighet gått gjennom sakens dokumenter; jeg vil si at jeg føler mig betrygget ved, at vår eneste juridiske autoritet i internasjonal privatrett, professor Gjelsvik, går så sterkt inn for den som han gjør. Forholdet er jo det, at alle er enige om, at Hannevig dengang verftene blev rekvirert blev tilsagt just compensation. Det har han ikke fått. Når det er tilfelle - og derom synes å herske almindelig enighet - så mener jeg, vi må ha et godt moralsk grunnlag for å gå til voldgift. Det fremgår av dokumentene at det forresten er meget delte meninger blandt juristene. Det vet vi, - der er delte meninger blandt juristene i Norge og det vil man sikkert få høre også for voldgiftsdomstolen; men der tør også være delte meninger blandt de amerikanske jurister om saken. Men det er sjelden, at man bringer en sak for en domstol, om hvilken der ikke kan være meningsforskjell mellem de fagkyndige. Denne omstendighet gir derfor ikke grunnlag for å avholde oss fra å gå til voldgift.

Det er av representanten Joh. Ludw. Mowinckel nokså sterkt fremholdt dette med Hannevigs person. Jeg synes, det er et fattig resonnement, å komme med dette at vi har en byrettsdom for, at denne mann i et par tilfeller har optrått på en måte i forretninger som vi må si er utilbørlig. Byretten sier selv, at vi kan ikke stemple Hannevig som en crook, fordi om han i 2 tilfeller har optrått på en måte som vi må kritisere. Vi skal huske på, at det under byrettssaken var anledning for motparten til å gjennomgå hele Hannevigs livsbane, og når man da ikke har kunnet plukke ut mere enn disse 2 tilfeller, så kan man ikke derfor stemple mannen som en mindreverdige person. Og det er i hvert fall sikkert, at om det skulde kunne godtgjøres, om Amerika skulde ville påberope sig ved en voldgiftsdomstol, at Hannevig i 2 tilfeller har optrått utilbørlig - det har intet med dette erstatningskrav å gjøre! Tror noen, at man for en domstol kan høres med slike argumenter? Hvis det bevises, at han har lidt urett, at han ikke har fått den just compensation som han er tilsagt, tror man der, at en domstol vil høre på det argument, at "vi vil nekte denne erstatning, vi vil ikke yde ham den erstatning som vi har tilsagt ham, fordi han i 2 tilfeller som ligger utenfor dette erstatningskrav har optrått utilbørlig?" Hvad er dette for slags argumenter! Det er sagt, at vi lider skår i vår anseelse ved å gå inn for en mann, selv om hans krav er berettiget, når denne samme mann har optrått utilbørlig i 2 tilfeller, tilfeller som altså ikke har noget med vedkommende krav

å gjøre. Jeg kan ikke se saken slik. Skulde alle de folk som i sitt lange liv i sin forretning kunde ha gjort noget utilbørlig for all fremtid være rettløse av den grunn? Jeg tror ikke at Amerika kan vinne saken ved å trekke frem tilfeller som ligger utenfor saken og ved på denne måte å forsøke å svekke tilliten til Hannevigs person. Jeg tror at domstolen vil prøve det rent saklige spørsmål: Har Hannevig her lidt et tap? Har han vært tilsagt just compensation og har han ikke fått den? På det grunnlag vil domstolen treffe sin avgjørelse og ikke på noe annet grunnlag.

Så heter det siden at Hannevigs krav kan være forskjertset ved det som senere er passert. Ja vel, så får man ta den juridiske avgjørelse angående den sak. Men jeg kan ikke forstå at hvis muligheten for å få gjennomført et så betydelig erstatningskrav som det her er tale om er tilstede - jeg kan ikke forstå at den norske stat da kan undlate å hjelpe en norsk borger i den situasjon som Hannevig nu er i. Jeg tror ikke at det er så mange andre land som kunde opvise tilsvarende eksempel på behandling av en sak som det det norske utenriksstyre har vist, når det gjelder Hannevig-saken. Hvis det var så at man ikke kunde innbringe andre saker for domstolene enn de saker som utvilsomt vilde vinnes, så vilde der ikke komme mange saker inn for domstolene. Og hvis det var så at den part som tapte en voldgiftssak eller en borgerlig rettssak skulde bli vanæret, så måtte man hurtigst mulig se å avskaffe alle borgerlige domstoler, for det vil som regel være en part i en sak som taper, og skulde det sette et vanærende stempel på vedkommende part, hvilken form for rettspleie var det da man hadde? Som sagt, ingen kan garantere hvilket utfall denne sak får, men at det er noe vanærende for Norge eller at vi skulde tape noe i anseelse, om vi innbringer saken for en voldgiftsdomstol, når vi har adgang til det, det tror jeg er en uriktig betraktning. Jeg tror at vi taper mere i anseelse ved den undfallenhet som er vist av våre hjemlige myndigheter i denne sak. Jeg tror at professor Gjelsvik treffer sømmet på spikeren nokså godt, når han sier: "Det gjelder her så store interesser, at det vilde være uforsvarlig undfallenhet ikke å prøve en i sig selv rimelig sak som denne. Når det gjelder tvistigheter i statens egne anliggender, må der visstnok i internasjonale forhold vises en viss tilbakeholdenhet. Men når staten tar sig av en av sine borgeres rettskrav, kan det samme ikke helt ut gjelde. Her må vesentlig tas de samme hensyn som når privatfolk søker rettsbeskyttelse hos de almindelige domstoler. De innbringer for domstolene de saker som det er rimelig å få prøvet". Ingen kan vel benekte at det er rimelig at vi får en dom i denne sak som er så omtvistet, men hvor det gjelder så store interesser, og hvor en slik autoritet som professor Gjelsvik er gått inn for Hannevig. Hvis vi taper denne sak for voldgiftsretten, hvis det ikke fører frem det erstatningskrav som Hannevig gjør gjeldende, tror jeg vi kan si at de herrer som har stelt med denne sak her hjemme, våre hjemlige myndigheter, har sin store andel i æren for det resultat som måtte komme.

Anderssen-Rysst: Denne sak har vært undergitt drøftelse i Stortinget så mange ganger og i komiteen i så lange tider og er tilknyttet så store innstillinger at jeg trodde ikke at det idag atter skulde reises en debatt om saken, slik som skjedd - spesielt ikke efter det som passerte ifjor, da Stortinget sist behandlet saken, og efter de uttalelser som da falt særlig fra hr. Mowinckels

side og de synspunkter som han der fremholdt. Jeg hadde derfor ikke trodd at det idag på grunn av en dissens fra hans side skulde reises så stor debatt som skjedd her. Men når nu det er hendt, så vil jeg få lov til å si et par ord om saken, og jeg vil da ikke legge skjul på at jeg for mitt vedkommende, som kun har hatt med saken å gjøre i denne omgang, har ment at den vei man burde ha gått, det var å søke å engagere den såkalte Bryan Commission som har vært nevnt tidligere her i debatten om denne sak, og få dens utredning av spørsmålet, før man tok en avgjørelse i realiteten som man nu gjør. Og når jeg har ment det, er det ikke minst i betraktning av at der foreligger en innstilling fra 1928 fra utenrikskomiteen som dessverre er offisiell - hr. Lykke har rett i det - og som inneholder synspunkter som kanskje kan bli anvendt mot oss nu. Saken er imidlertid nu kommet så langt at komiteen har ment at en behandling for Bryan Commission ikke for tiden bør være aktuelt, og jeg har sluttet mig - som det vil sees av innstillingen - til komiteens flertall om at vi nu bør søke å fremme saken gjennom voldgift. De synspunkter som har gjort sig gjeldende for komiteens flertall er så utmerket fremholdt av hr. Sven Nielsen at jeg ikke skal søke å supplere dem på det punkt. Men jeg vil få lov å reservere mig imot, at den ting at staten tar sig av hr. Hannevigs sak på den måte som nu skjer, som den sittende regjering har anbefalt, og som et så stort flertall i komiteen har anbefalt, - jeg vil reservere mig imot at man oppfatter en sådan holdning slik som den er kommentert av hr. Mowinckel, at det ikke skulde være bra for staten å gjøre det, at staten kanskje blir noget i retning av kompromittert om denne sak skulde tapes. Det er i og for sig en riktig ting at staten tar sig av sine borgeres anliggender på denne måte, når den dertil utfra et almindelig godt skjønn måtte finne grunn. Og stillingen er her den: Det er ikke en eneste som har uttalt sig fra talerstolen her idag eller som har uttalt sig i denne sak før, som ikke innrømmer at denne norske statsborger er sterkt mishandlet, er mishandlet iallfall av de amerikanske myndigheter. På grunnlag av det tar vi saken op, og vi søker å hjelpe ham til å få en avgjørelse gjennom voldgift. Vi begrenser statens økonomiske ansvar ved at vi sier til denne statsborger at han må selv skaffe de penger tilveie som er nødvendige til sakens reisning. Jeg kan ikke med min beste vilje forstå at dette standpunkt kan kritiseres, jeg tror det er et riktig standpunkt, og at det heller burde anerkjennes. Og ikke tror jeg at andre nasjonalforsamlinger vilde stillet sig på det standpunkt som enkelte har fremholdt her vilde være det rette, at man skulde bestemt avvise en sak av denne art. Jeg kan tenke mig at et tilfelle av denne art var kommet op i Sverige; jeg er ikke i tvil om hvordan den svenske regjering og den svenske nasjonalforsamling vilde stillet sig til en sådan sak. Jeg beklager at det nu da Stortinget står foran den viktigste avgjørelse i dette spørsmål, efter alt som er passert i saken, efter alle uttalelser som foreligger, - at det nu likeoverfor den avgjørende votering her skal opstå en uoverensstemmelse, en dissens, idet man jo tidligere har lagt meget sterk vekt på at saken når den først skulde fremmes, kunde fremmes av et enig Storting. Man har ment at det i andre utenrikspolitiske saker hadde ganske stor betydning, og jeg tror personlig at det vilde være til gagn for den avgjørelse som nu antagelig faller, at der stod et enig Storting bak. Og jeg tillater mig å henstille til hr. Mowinckel å overveie, om han ikke efter de uttalelser han har

latt falle her, allikevel kan være med på å gi komiteens innstilling sin tilslutning i tilknytning til det standpunkt han inntok ifjor.

Presidenten: De efterfølgende talere har inntil 2 minutter.

Bonnevie: Denne sak lå betydelig anderledes an ifjor enn den ligger i år. Dengang gjaldt spørsmålet også om å få saken inn for voldgift, men på billighetsgrunnlag; nu er spørsmålet om å få den inn til avgjørelse på helt juridisk grunnlag. Og jeg fester mig ved at beslutningen slik som den er avfattet i innstillingen, legger fullt og helt ansvaret på Stortinget. Det er vi som skal kreve av regjeringen at den reiser saken.

Når det er spurt efter konklusjonen på hvad jeg sa, så må jeg si at konklusjonen blir at jeg ikke kan stemme for innstillingen. Hadde det vært anledning til en foreløbig votering, og fant utenriksministeren at det var av betydning for saken at det her forelå enstemmighet, - javel, så kunde jeg ved en endelig votering stemt for, men foreløbig må jeg stemme imot innstillingen. - Det blev gjort gjeldende av hr. Peersen, at når man mener en mann har lidt urett, så sier man: Det vil vi prøve. - Jeg mener det forsvarlige er å se alle sider, som jeg har sagt, objektivt og nøkternt: Har han forspilt sin rett, vil han nå frem? Det er for en jurist det forsvarligste å fremholde betenkelighetene ved at mannen går til rettsavgjørelser. Og det er, som jeg før har sagt, fra norsk side gjort alle tenkelige anstrengelser både for å opnå erstatning på billighetsgrunnlag og for å få en mindelig overenskomst. Jeg mener da at vi her likeoverfor hr. Hannevig har gjort hvad han har krav på, og ser vi det fra landets synspunkt, så mener jeg at det har sine betenkeligheter å gå til denne sak.

Handberg: Det er et par ting jeg vil nevne. Det ene gjelder Hannevigs person. Der har man en uttalelse fra minister Gade og vår sendemann Morgenstjerne om, at når det gjelder Hannevigs forretningsførsel likeoverfor Amerika, er det ingenting å si på den. Og det må være hovedsaken når det gjelder Hannevigs person. Det annet som jeg vil nevne er den store innsats som Hannevig gjorde borte i Amerika. Han bygget over 30 av de beste skib som Amerika har. Og han hadde tjent så meget at han hadde 7 1/2 million dollar som han satte inn i verfter, i virksomheter i Amerika. Da han reiste fra Amerika, var han helt snau, han var berøvet alt, så han måtte reise tilbake til England og selge av sine eiendele forat han og familien kunde leve. Jeg vil be lagt merke til dette: Den store innsats som han gjorde der borte og den behandling som han fikk.

Komiteen hadde innstillet:

I.

Stortinget henstiller til regjeringen under henvisning til stortingsbeslutning av 10. april 1935 å kreve Hannevig- saken avgjort ved internasjonal voldgift i henhold til den mellem Norge og De Forente Stater bestående voldgiftstraktat av 20. februar 1929, subsidiært voldgiftstraktaten av 4. april 1908.

Presidenten: Blir innstillingens I forkastet, bortfaller dermed votering over II.

Joh. Ludw. Mowinckel: Ved voteringen over punkt I vil jeg begjære navneoprop.

Votering:

Komiteens innstilling under punkt I bifaltes med 115 mot 23 stemmer.

De 115 representanter var:

Hegrenæs, Anders Lothe, P. Hovland, Lundtveit, Valen, Versto, Vegheim, Solberg, Brinch, Aslak Nilsen, Foshaug, Ingebrigtsen, Alfons Johansen, Laberg, Alb. Moen, Kirkeby-Garstad, Johan Wiik, Müller, Skarholt, Handberg, Salbubæk, Asmundvaag, Eggen, Støstad, Signe Swensson, Aarseth, Ræder, Schjerven, Mathiassen, Bruun, Tvedten, Anton Jenssen, Sverdrup, Alb. Christiansen, Sollie, Magnus Johansen, Maastad, Thorvik, Undrum, Thv. Svendsen, Braadland, Pettersen, Harald Bakke, Johannesen, Aakre, Stray, Ørbæk, Nersten, Moseid, Kulien, Olsen-Hagen, Sven Nielsen, O. J. Olsen, Peersen, Førre, Knut Jacobsen, Nordanger, Bærøe, H. Halvorsen, Korslund, Sundby, Helga Ramstad, Samuelson, Dybwad Brochmann, G. Bakke, Hornsrud, Jon R. Aas, Johan Jensen, Tandberg, Moss, Sven Svendsen, Carl R. Olsen, Mikkola, Oscar Nilssen, Sæter, Østby- Deglum, Vorum, Aukrust, Ødegaard, Joh. A. Svendsen, Endresen, Forstrøm, Jakob Vik, Bleiklie, Rong, Langeland, Oksvik, Trædal, Romundstad, Venge, Ulrik Olsen, Anderssen-Rysst, Moan, Cornelius Enge, Mjaavatn, Steffensen, Haavard Hanssen, Andrå, Jul. B. Olsen, Fjalstad, Bøe, Ørud, Lars Moen, Bjørnson, Smeby, Alf Mjøen, Magnus Nilssen, Hambro, Olaf Johansen, Nordlie, Dahl, Kverneland, Hognestad, Vinje, Jakob Lothe.

De 23 representanter var:

Seip, Alexander, Anton Jacobsen, Five, Leinum, Lykke, Eiesland, Skeibrok, Rygh, Joh. Ludw. Mowinckel, Th. Mowinckel, Mjelde, Lavik, Myklebust, Kårbø, Flem, Knut Strand, Caroliussen, Præsteng, Bonnevie, Kobro, Kleppe, Edland.

Fraværende var: Hundseid, Wright, Haavardstad, Gram, Steen, Nygaard, Kr. Berg, Sjøli, Fonstad, Syltebø, Getz (forf.) og Helga Karlsen (forf.).

Videre var innstillet:

II. Den i stortingsbeslutningen av 10. april 1935 omhandlede garanti for utgiftene ved en eventuell voldgiftssak må være bragt i orden innen 2 - to - måneder efterat Stortingets beslutning i saken foreligger.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Sak nr. 2.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående statstilskudd til de norske selfangeres konsesjonsavgift til

Sovjet-Samveldet for tillatelse til å drive selfangst i Kvitesjøen (innst. S. E.).

Hr. Magnus Nilssen inntok presidentplassen.

Saken i sin almindelighet undergaves debatt.

Hambro (komiteens formann): Komiteen har gått med på å stille til disposisjon det beløp på 48 000 kroner som her har vært foreslått av regjeringen; men komiteen har ikke gjort det med nogen glede og heller ikke uten forbehold. Det er ingen tvil om at vi rent kommer inn på et skråplan hvis regjeringen skulde begynne å betale konsesjonsavgift til fremmede makter for den næring som norske borgere driver. Regjeringen gjør oppmerksom på i forelegget at forholdene, som det heter, "er slike at regjeringen ikke rolig kan se på russernes fremgangsmåte likeoverfor den norske fangst", og det er bebudet at man vil opta forhandlinger med Sovjet-Russland om å få istandbragt en almindelig konvensjon angående ensartet tidspunkt for påbegynnelse av fangst av grønlandssel i Østisen og i Nordisen. Jeg vil gjerne vite om det har vært innledet forhandlinger med Russland, om der er nogensomhelst utsikt til at man kan komme til en konvensjon, eller hvad regjeringen mener om den fremtidige politikk på dette område.

Komiteen har jo i noen grad vært bundet, for departementet hadde på forhånd underrettet de interesserte selfangere om at det vilde bli foreslått at staten skulde betale konsesjonsavgift for dem. Jeg tar sterke reservasjoner likeoverfor en fremgangsmåte som denne. Stortinget bør ikke være bundet i en slik sak. Alle er sikkert på det rene med det uheldige i det som her skjer, og betrakter det som en nødsforanstaltning; og man kan formodentlig med sikkerhet gå ut fra at når de interesserte selfangerrederier på forhånd har vært varslet om at staten skulde betale 48 000 kroner av konsesjonsavgiften, så er det heller ikke en hemmelighet for russerne, og vi er da inne på en ytterst eiendommelig praksis, hvis den ene stat skal begynne å betale konsesjonsavgifter av denne art til den annen stat. Vi er nødt til å ta opp til overveielse hele spørsmålet om statssubvensjon av en bedrift som denne. Det vilde ha vært mig mindre utiltalende å følge innstillingen hvis disse penger hadde vært stillet til disposisjon som et lån, slik at fangstekspedisjonene, hvis de gav et betydelig utbytte, tilbakebetalte det, og at statens tilskudd kun blev effektivt, hvis ekspedisjonene blev drevet med tap. Det er med sorg og beklagelse man ser denne raske tilbakegang hvori selfangsten har befunnet sig i en rekke av år. Avtalen gjaldt oprinnelig en flåte på 4 000 tonn. Flåten er sunket i disse år til omtrent det halve, og der arbeides under meget vanskelige kår. Hvis man må imøtese den ting at denne bedrift i Østisen ikke kan holdes oppe, er det etter mitt skjønn langt bedre at den avvikles med én gang enn at den skal søkes holdt oppe ved en statssubvensjon som vi alle er enige om å finne prinsipielt beklagelig, og ønsker må ha en rent midlertidig karakter.

Anderssen-Rysst (komiteens ordfører): De meldinger som er innløpet fra Kvitesjøen i år etter at komiteen har behandlet saken, viser i hvilken uhyre vanskelig situasjon vår selfangst i Kvitesjøen befinner sig i år, idet det allerede ikke er mindre enn seks forlis,

en overmåte stor procent i forhold til deltagerantallet. Og hvad er så grunnen til at departementet ut fra en sympatisk forståelse av forholdene har funnet å måtte foreslå dette med tilskudd til konsesjonsavgiften i år? Jo grunnen er den at isforholdene i Kvitsjøen i de siste år har vært så kolossalt vanskelige at våre skuter ikke er kommet synderlig i fangst. Det har vært ekstraordinært vanskelige isforhold. Og det er mulig at vi er inne i en periode med vanskelige isforhold, som kommer til å gjøre driften ulønnsom fremover. Det må vi se på først. Vi må se på hvordan fremtiden vil fortone sig i så henseende. Og når nu de vanskelige isforhold, som nu har vart i nogen år, er så svære og generende for driften, så mener jeg det er riktig av staten at den søker å hjelpe til for at de norske selfangere kan beholde dette område, og således at denne ugunstige tid, og disse ugunstige forhold ikke blir brukt til å nivellere vår tonnasje avgjørende ned. For hittil har det vært så at fangsten i Kvitsjøen og fangsten i Vestisen må sees på samme linje, de har supplert hverandre. Såvel i proposisjonen som i innstillingen er det nevnt, at hvis selfangerne skulde kaste sig over Vestisen alle sammen, så vilde driften bli ulønnsom for alle. Vi får håpe at de ugunstige forhold - geografiske forhold kan man kalle det - som har hersket i Kvitsjøen i år, er forbigående, og at det vil vise sig at driften, når denne vanskelighet ikke er så fremtredende lenger, kan komme til å bli lønnsom igjen. Det har gledet mig å se at departementet er opmerksom på nødvendigheten av at vi får en felles start i Østisen sammen med russerne. Forholdet er jo nu det at russerne begynner å fangste før oss, og med de midler de har tatt i sin tjeneste ved fangstens utøvelse, med flyvemaskiner og større og større båter, blir selen i stor utstrekning jaget innenfor den grensen hvor nordmennene ikke har adgang til å komme. Dette har også vært et til de nedslående resultater medvirkende forhold - ved siden av isvanskelighetene. Stillingen er nu den at man dessværre må si at også den tidligere forholdsvis lønnende ungselvangst i år er mislykket for Norge. Vi er jo midt i fangstsesongen enda, og vi kan ikke si noget bestemt om hvorledes det vil utvikle sig videre. Forholdene er som sagt meget vanskelige. Vi får håpe at fangerne kan gjøre så stor fangst av gammelsel at det kan gi lønnsom tur - oljeprisene er jo ikke så værst. Men jeg vil få si til den ærede handelsminister, som jeg ser er tilstede idag, og også til den ærede utenriksminister, at jeg vil håpe dette spørsmål om en konvensjon, som såvidt jeg forstod er blitt tatt op, blir ført frem til et for Norge gunstig resultat, iallfall en gunstigere tilstand enn den vi har idag. Sikkert er det at selfangstbedriften har en meget stor betydning for de landsdeler som det her gjelder. Det er i innstillingen brukt det uttrykk, at vi kan komme i en sånn situasjon at selfangsten gikk sin undergang i møte. Hvis det skulde skje, vil det være en stor social og økonomisk ulykke for de landsdeler det her gjelder, og det vil være en nasjonal ulykke også for vårt land, idet det vil si at vårt lands flagg blir strøket i områder hvor nordmennene hittil har vært de første til å fangste. Et norsk erhverv kan bli strøket. Det er et betydelig nasjonalt moment i dette og jeg tillater mig å understreke det ved en anledning som denne. Det kan være adskillig i det som den ærede formann for komiteen fremholdt, at man kanskje burde gå til opprettelse av et stabiliseringsfond for avgifter av denne art. Jeg kan være med på og gi min tilslutning til at man i

administrasjonen ser nærmere på det, om den måtte finne at tanken er realisabel.

Hambro: Siden der intet er svart på spørsmålet om forhandlinger med Russland, går jeg ut fra at de forhandlinger ennå ikke er optatt. Jeg vil da i likhet med sakens ordfører henstille til regjeringen å legge all mulig vekt på å søke å få istandbragt en konvensjon. Jeg minner om at selfangsten i Vestisen i sin tid, for nu snart trekvart århundre siden, holdt på å bli fullkommen ødelagt. Det blev dengang inngått en overenskomst mellom de makter som drev fangst i Vestisen for å beskytte selen i nødvendig utstrekning, sånn som man også har måttet gå til å beskytte hvalen for å forhindre at bestanden blev rent ødelagt. Jeg tror man bør søke å opnå noget lignende med Russland. - Jeg er glad for at sakens ordfører støttet den tanke jeg fremholdt i komiteen, at skal staten gå til et så ekstraordinært skritt som å betale konsesjonsavgifter her, bør det ordnes derigjennem at man søker oparbeidet et fond for næringen selv. Jeg kan ikke være med på en politikk som prinsipielt bygger på den betraktning, at en bedrift i gode og lønnsomme år skal ha hele sitt utbytte og så snart der kommer et ulønnsomt år skal staten betale underskuddet. Det er en politikk som vi ikke i lengden kan oprettholde - ikke på noget som helst område - og vi bør derfor være varsomme.

Statsråd Madsen: Med hensyn til forhandlingerne med russerne om å få en avtale som kan være gunstigere for de norske interesser, så er der rettet henvendelse til vår legasjon i Moskva. Jeg kan ikke i øieblikket svare på om der er kommet noget svar, om hvad tid vi kan få disse forhandlinger optatt, men det vil bli purret på saken igjen, fordi jeg iallfall frykter for at vi kan komme til å stå foran den samme situasjon ved neste årsskifte som vi stod foran nu ved det siste. Regjeringen var i en tvangssituasjon. Jeg kan være helt enig med komiteens formann når han sier, at det ikke er med nogen glede man går til en slik foranstaltning som denne. Det er det samme synspunkt regjeringen har. Det er slett ikke nogen glede, fordi jeg frykter for at det kan få konsekvenser og det er ikke nogen bra linje i det hele tatt. Derfor skal vi også overveie den tanke som hr. Hambro fremholdt, at man skulde søke å få et fond for næringen selv, slik at man for eksempel tilsvarende hvad vi har for hvalfangsten, fikk en fatavgift eller en annen ordning, således at man i gode år og for de selskaper som tjener penger kan legge op midler, således at man har et sikringsfond for de konsesjonsavgifter som må bli å betale. Men regjeringen var i en tvangssituasjon. Hvis man ikke traff en ordning her, stod man foran den mulighet at der da ikke kunde skaffes garanti overfor russerne, at avgiften skulde betales og at altså fangsten vilde momentant slutte i Kvitsjøen, og det vilde jo kunne føre til at alle selfangere kastet sig over Vestisen og fullstendig ruinerte den fangst. Det er klart, at skulde man slutte helt med å fangste i Kvitsjøen vilde det være et meget hårdt slag for de spesielt interesserte distrikter på dette område, og det vilde også være en fiasko rent nasjonalt sett, at nordmennene, som har vært de fremste når det gjelder fangst og arbeide på disse felter, nu plutselig på grunn av øieblikkelige vanskeligheter måtte legge årene inn og gi alt op og overlate det utelukkende til andre land å fortsette der hvor vi har måttet slippe taket. Man skal også være opmerksom på, at når det gjelder selfangst som med megen annen

fangst på havet er det variable forhold fra år til år. Det kan være vanskelige isforhold, det kan være dårlige fangstforhold ett eller to eller tre år i trekk og så kan det komme nogen gode år innimellem, man er aldri sikker på noget. Nu har det vært nogen dårlige isår i det siste, og såvidt jeg forstår de rapporter som hittil er kommet, er isforholdene enda vanskeligere i inneværende sesong enn tidligere; men det er klart at det utelukker ikke at neste år eller nogen år fremover kan det bli forholdsvis gode isår og gode fangstår og så det hele kan rette sig op igjen. Det er jo noget som sier sig selv, at fordi om det er vanskeligheter - vi ser det i alle brancher når det gjelder våre fiskerier og fangstvirksomhet - fordi om det er nogen dårlige år, kan man ikke slutte helt, man må forsøke å kare sig igjennem disse år og håpe på at både isforhold og fangstforhold i senere sesonger kan bli gunstigere enn de dessverre har været for selfangsten i Kvitesjøen i de siste år nu. Ennu vet vi ikke, hvordan det vil gå med fangsten i inneværende sesong, og hvor meget det her vil bli tale om å bruke. Jeg frykter for at det kan bli tale om å bruke en del av beløpet, men enda er det endel av sesongen igjen, det kan rette sig op slik at statens ansvar ikke blir så stort som det beløp, kr. 48.000, som her er foreslått stillet til disposisjon.

Anton Jacobsen: Selfangerne selv er de første til å beklage den situasjon vi er kommet op i nu, at der også på dette punkt blir stillet fordringer til staten. Jeg vil da få lov til å understreke, at det har aldri hendt før, at selfangerne har fått nogen støtte av den norske stat. Det forslag som foreligger her idag betragtes som en løsning av den tvangssituasjon man er kommet op i. På grunn av de siste års feilslagne selfangst i Østisen stod man overfor det, at der ikke kom til å delta så mange skuter, at de ikke dekket den tonnasje man hadde rett til å sette inn, og overfor russerne må der stilles garanti for det fulle beløp. Det vil atter igjen si, at de få skuter som kommer til å delta kunde få altfor tunge byrder å bære, hvis fangsten blir dårlig. Hensikten er jo først og fremst, at den del av tonnasjeavgiften som ikke blev dekket av de skuter som deltok skulde staten bære - en ren nødsforanstaltning, og vi selfangere beklager at dette blev nødvendig. Jeg vil få lov til å uttale min tilslutning til det som blev uttalt av komiteens ærede formann, at dette må vi forsøke å undgå for fremtiden, slik at der i gode år avsettes til et såkalt reguleringsfond. Det vilde være beklagelig om den norske selfangst i Østisen skulde måtte slutte. Den er jo årsekler gammel, og den har innbragt millioner til vårt land, særlig i landsdeler som Troms, en del av Finnmark og på Møre. Vi har en stab av folk som er vandt til å hente sin næring derfra, og det er rimelig at i en situasjon som den vi nu er kommet op i rent midlertidig må staten forsøke å finne en løsning av de spørsmål. Men det er klart, at hovedtingen som det spørres om er, om den norske selfangst kan få arbeide på nogenlunde like vilkår med russerne med hensyn til tidspunktet for fangstens begynnelse. Vi kan vel ikke vente, at den norske stat skal finne utveier til å støtte denne fangstvirksomhet slik at vi kan få den hjelp som russerne har med flyvemaskiner og med radio o.s.v., som kan gi våre fangstfolk rettledning og veiledning om, hvor fangsten er å finne. Her må vedkommende fangstfolk sette alt inn: Sin formue, sin velferd og sitt liv. Den norske stat har praktisk talt hittil ingenting gjort, det vil jeg få lov til å pointere, og det er ganske naturlig at våre fangstfolk venter av våre statsmyndigheter, at de gjør alt hvad

gjøres kan for å få truffet en avtale med russerne, slik at våre fangstvilkår kan bli gunstigere, særlig med hensyn til begynnelsen av fangsttiden. Jeg vil også der ha gitt min tilslutning til komiteens ærede formann, når han nevnte, at fangsten i Østisen kanskje også trenger å undergis drøftelse, hvad man kan gjøre for å beskytte fangsten. Det er østpå akkurat som i Vestisen. Da den norske konsesjon blev sluttet skulde de først begynne i februar, samtidig som russerne, så blev fangsttiden for nordmenn utsatt til 1ste mars, og våre fangstfolk gikk ut fra da som en selvsagt ting, at fangsttiden skulde være den samme for den russiske fangstflåte, men for den russiske landfangst blev stillingen en annen, og det har vist sig at den forutsetning fra vår side ikke har holdt stikk. Vi har trodd, at her må der internasjonalt sett være en gunstig anledning for de norske statsmyndigheter til å opta forhandlinger om å få iallfall ens fangsttid og få tidspunktet for fangsttiden satt såvidt langt ut, at man ikke gjør den samme skade i Østisen som man delvis har gjort i Vestisen.

Komiteen hadde innstillet:

Regjeringen bemyndiges til å bruke av bevilgningen til tilfeldige utgifter i almindelighet (for inneværende termin) inntil kr. 48.000 som tilskudd til den konsesjonsavgift norske selfangere vil ha å betale til Sovjet-Samveldet for tillatelse til å drive selfangst i Kvitesjøen i 1936 - i det vesentlige overensstemmende med hvad der er anført i Handelsdepartementets innstilling i saken.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Man gikk derefter over til tilleggsdagsordenen:

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonkomiteen om overenskomster inngått med fremmede makter (innst. S. B.)

Presidenten: Efter anmodning fra utenriksministeren anholder presidenten om tingets tillatelse til at sekretær Helgebye får anledning til å overvære forhandlingene - og anser det som enstemmig bifalt.

Hambro (komiteens formann): Det var et enkelt forhold ved en av disse handelsoverenskomster jeg et øieblikk vilde berøre, det gjelder tilleggsavtalen med Danmark. Der er to punkter i denne avtale, som visstnok som helhet betraktet er tilfredsstillende, den øker jo det beløp som fra dansk side stilles til disposisjon for innførsel fra Norge, men de to punkter jeg vil rette et spørsmål om, vedrører i realiteten det samme, nemlig de danske bestrebelser for å gjøre Kjøbenhavn til importcentral for Norden. Det ene gjelder spørsmålet om innførsel til Norge av automobiler; vi vet jo, at både Ford og General Motors har lavet samlingssted i Kjøbenhavn eller i Danmark, som de regner som nordisk central, og danskene har fått adgang til å drive den samme innførsel av automobiler til Norge som sist foregående år.

Det annet spørsmål som har vært berørt, er danske firmaers adgang til å drive import til Norge av varer som kommer fra de land som Norge har clearing-avtaler med og tildels har kontingentering med. Jeg vil gjerne advare mot at man ved fornyet avtale med Danmark går videre på denne vei. Det er en naturlig og en legitim bestrebelse fra Norge å komme bort fra enhver utenlandsk import over Danmark. Det er et viktig forhold, hvilke varer det enn gjelder, og jeg mener man skal være meget varsom med å gi nogen som helst gruppe av industridrivende i innland eller utland den oppfatning, at det støttes av den norske stat at man gjør Danmark til central. Det er en interesse for oss å motvirke det helt. Vi kunde ganske sikkert, hvis der var reist tilstrekkelig bust fra Norges side til å begynne med, fått fordelt denne virksomhet for motorselskapene på de nordiske land på en annen måte enn skjedd; og for de norske importører er det naturligvis lite ønskelig at der blir gitt nogen lettelse til danske firmaer som søker å gjøre Danmark til stapelplass for Norge. Jeg er sikker på at de som har forhandlet med Danmark, har vært fullt opmerksom på disse ting, og at der har vært gjort et godt arbeide for avtalen som helhet, men jeg mener at det er visse nasjonale hensyn her som gjør det naturlig å feste oppmerksomheten ved det.

Statsråd Koht: Eg har i grunnen ingen ting å leggja attåt det som formannen for nemnda har sagt, for eg er heilt samd med han i dette at vi må freista på alltid å få det stelt soleis at varone til Noreg blir innførde beinveges frå dei landa der dei blir laga, der dei blir avla, og vi har i alle tilfelle fått det soleis med Danmark og dei danske agentura at det er ikkje so svært mykje gunst dei har vunne hos oss. Dei danske agentarne i Noreg har ikkje fått so gode vilkår som dei har i Sverike, og utanriksdepartementet og dei som hjelper departementet med å forhandle, vil leggja vekt på dette, at so langt vi kann, skal vi ikkje lata varone gå gjennom agentur i andre land, likso lite gjennom Danmark som gjennom andre.

Anderssen-Rysst: Den innstilling som vi har for oss, gjelder overenskomster inngått med fremmede makter. Med presidentens tillatelse tillater jeg mig å berøre et spørsmål, som ligger på det samme område som det vi behandler her, men som ikke foreligger i innstillings form idag for Stortinget. Det gjelder situasjonen vis-a-vis Spania. Jeg har sett av avisene, og det var også berørt i utenriksministerens foreløbige redegjørelse for lukkede døre om handelspolitiske spørsmål, at der skulde åpnes forhandlinger med Spania bl.a. om fastsettelse av ny klippfisk-kontingent, og eftersom begivenhetene har utviklet sig, må det naturligvis i første rekke komme en valutaordning istand mellem Spania og oss. Forholdet er idag det at den norske eksport av klippfisk - jeg kjenner fortrinsvis det område av vår handel med Spania - er stanset på grunn av manglende valutatilgang, de norske selgere får ikke lenger betaling for sine varer, og der er inntrådt en øieblikkelig og akutt krise i fiskeridistriktene omkring disse spørsmål, som rimelig er. Vår klippfiskeksport er jo i dominerende grad knyttet til Spania og Portugal. Vi kjenner fra før til hvilke vanskeligheter vi har hatt med Portugal, og med hensyn til de vanskeligheter som nu aktualiserer sig like overfor Spania, er det all grunn til å frykte for hvad de nærmeste tider kan bringe. Italia er jo dertil som vi vet, stengt gjennom sanksjoner. Jeg tillater mig å spørre

den ærede utenriksminister - jeg skulde være takknemlig om han vilde svare på det nu - om hvordan forholdet med Spania ligger an i øieblikket, om der er utsikt til at der kan åpnes forhandlinger med Spania etter programmet i den aller nærmeste fremtid. Etter programmet forstod jeg at våre forhandlere skulde reise nedover nu i denne måned og at man da skulde komme over i forhandlinger som kunde føre til et resultat. Jeg tillater mig å spørre om det er inntrådt nogen forandring i så henseende med hensyn til programmet, eller om det er så at våre forhandlere skal reise nedover nu i slutten av denne måned. Eftersom jeg representerer et distrikt som har overmåte stor interesse i en ny handelsavtale med Spania - det gjelder våre vitale interesser, jeg vil bruke det uttrykk - så vil jeg tillate mig å henstille til den ærede utenriksminister at der som forhandler med Spania også blir medsendt en som representerer det praktiske næringsliv. Man må huske på, som jeg også har gitt uttrykk for i Stortinget tidligere, at Spania og Portugal som eksportmarked for vår klippfisk er den fattiges eneste lam, slik som forholdene har utviklet sig. Den islandske konkurransen har satt inn også på de oversjøiske markeder på en sådan måte at der er grunn til å frykte stor skadevirkning av det på en på forhånd av vanskeligheter sterkt belastet bedrift. Dette vilde jeg spørre den ærede utenriksminister om. Jeg har hørt underhånden at det nettop nu i disse dager skal ha opstått vanskeligheter også med Portugal, idet Portugal ikke lenger vil akseptere eller praktisere den bona fide-avtale med hensyn til avsetning av klippfisk som blev omtalt i den ærede utenriksministers redegjørelse for lukkede dører for en tid siden. Det skal visstnok være tilfellet, men jeg vil gjerne ha

utenriksministerens bekreftelse på det. Det vil i tilfelle bety at situasjonen er blitt yderligere kritisk for klippfiskeksporten.

Med hensyn til den redegjørelse for lukkede dører om handelspolitiske spørsmål som den ærede utenriksminister avgav for en tid siden, så blev den efter Stortingets beslutning oversendt den utvidede utenrikskomite til behandling. Den ærede utenriksminister har meddelt komiteen at han kommer til å avgi en tilleggsredegjørelse, og i påvente av denne, som antagelig vil bli berammet til eget møte i Stortinget, vil innstilling ikke bli avgitt av komiteen angående det første foredrag. Jeg vil bare få gi Stortinget den opplysning.

Statsråd Koht: Det er klart nok at i utanriksdepartementet har vi fått merka dei store vanskane som handelen vår, utførsla vår til Spania har møtt, med dei valutavilkåra som er der. Det er rett, som hr. Anderssen-Rysst segjer, at i røynda har det kome ein stans der i utførsla vår, slik at norsk kleppfisk beint fram ligg på bryggjone og ventar. Frå departementet og gjenom legasjonen vår i Madrid strir vi med desse spursmåla, eg kann segja vi arbeider hardt med dei; men eg kann ikkje segja at vi endå har funne ei løysing på dei. Vi hadde bede um å få ein serskild forhandlar som kunde møtast med serskilt oppnemnde folk frå spansk side no den 20. mars, men det har vi endå ikkje kunna få svar på, so det synest draga noko ut. Presidenten kjenner til at det har vore noko utrygge vilkår i Spania med regjeringa, og det har vel havt sitt å segja i dette. Men vi persar på, må eg segja, alt vi kann. Og like eins freistar vi å møta so godt vi kann på alle kantar den, eg kann vel segja, noko vyrdlause tevlinga som vi har møtt frå Island. Med Portugal er det so, at det

monopolet som innfører kleppfisken der, gjorde ei stund litegrand vanskar med å kjøpa etter den bona-fide-avtalen som var gjort um prisane, men dei har gått tilbake på dette, so no blir det på nytt kjøpt etter dei prisane som dei fyre jol hadde lova at dei skulde fylgja. Men eg skal, so fort som det i det heile blir noko slag resultat av dei forhandlingane som vi elles fører med Portugal, like eins som med Spania, leggja alt fram for Stortinget.

Anderssen-Rysst: Jeg vil takke utenriksministeren for de opplysninger han gav.

Komiteen hadde innstillet:

I.

Utenriksdepartementets meddelelse om overenskomster med fremmede stater som hemmelig sak vedlegges protokollen.

II.

Tilleggsprotokollene til overenskomstene med Italia av 2. juli 1935 oversendes finans- og tollkomiteen.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten foreslår at Stortinget gir bemyndigelse til å offentliggjøre beslutningen i Hannevig- saken efter Utenriksdepartementets nærmere bestemmelse.

Gram: Er det da klokt å offentliggjøre noget om stemmetallet? Det bør vel ikke skje. Det bør vel ikke gis inntrykk av at det er nogen sterk dissens i denne forsamling om dette spørsmål.

Lykke: Det er ikke vanlig å opgi stemmetall.

Presidenten: Det er vel ikke nødvendig. Hvis det ikke er praksis, går presidenten ut fra at man ikke gjør det. - Presidenten anser bemyndigelsen for gitt.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 13.00.